

Svenskt Sigills kvalitetssäkring av spannmål

Tunemar Arvid

*SLU, Institutionen för Ekonomi
Företagsekonomi
C-nivå, 30 ECTS/hp*

*Examensarbete 538
Uppsala, 2008*

ISSN 1401-4084
ISRN SLU-EKON-EX-538--SE

Quality certification of grain by Swedish seal of Quality

Svenskt Sigills kvalitetssäkring av spannmål

Tunemar Arvid

Supervisor: Astner Hanna

© Arvid Tunemar

Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för ekonomi
Box 7013
750 07 UPPSALA

ISSN 1401-4084
ISRN SLU-EKON-EX-No.538 –SE

Tryck: SLU, Institutionen för ekonomi, Uppsala, 2008

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till de personer som har varit mig behjälplig med intervjuer under studiens gång och som med stor hjälpsamhet bidragit till examensarbetets slutliga resultat. Särskilda tack sänds till Hanna Astner och Helena Elmquist som varit mina handledare under arbetets gång.

Jag vill slutligen tacka alla de producenter som tog sig tid till att diskutera runt Svenskt Sigill vilket gjorde denna studie möjlig.

Sist men inte minst vill jag tacka Helena för ditt otroliga stöd och goda råd, min familj och mina vänner samt Jazzi för att ni har peppat och gjort denna tid minnesvärd.

Östergötland, Oktober 2008

Arvid Tunemar

Sammanfattning

Kvalitetscertifierad spannmål efterfrågas i viss omfattning av den svenska handeln. I framtiden kan efterfrågan komma att öka och bli ett krav från hela marknaden. Från och med den första januari 2005 räknas spannmålsproducenter i Sverige som livsmedelsproducenter och livsmedelssektorn anser att spårbarheten är viktig. För spannmålsproducenter är det möjligt att kvalitetscertifiera spannmål enligt certifieringen IP SIGILL. Syftet med denna uppsats är att undersöka varför vissa spannmålsproducenter fortsätter att vara certifierade medan andra producenter lämnar certifieringen IP SIGILL.

Studien genomfördes med kvalitativa intervjuer av spannmålsproducenter som idag producerar spannmål enligt IP SIGILL, spannmålsproducenter som tidigare producerade spannmål enligt IP SIGILL och personal på Svenskt Sigill.

Studiens slutsats sammanfattas i tre positiva samt tre negativa aspekter som kan ha påverkat spannmålsproducenters inställning till att vara certifierad enligt IP SIGILL:

Positiva aspekter:

- Genom att certifiera produktionen enligt IP SIGILL kan producenterna visa att de är kvalitetsmedvetna och har krav på produktionen, att de hänger med i utveckling, och att de vill driva utvecklingen av spannmålsproduktion i Sverige framåt.
- Certifierade spannmålsproduktioner enligt IP SIGILL blir uppdaterade lagmässigt för spannmålsproduktion i Sverige, vilket kan leda till en mindre risk för lagbrott.
- IP SIGILL tycks medföra att spannmålsproducenter får en positiv utveckling av företaget.

Negativa aspekter:

- Den initiala merbetalningen som spannmålsproducenter erhöll har minskat och i vissa fall även försvunnit vilket minskat lönsamheten för att vara certifierad enligt IP SIGILL.
- Det producenterna förväntade sig att ta del av genom att certifiera produktionen uppfylldes inte vilket kan ha medfört att viljan för att certifiera enligt IP SIGILL minskat.
- Kommunikationen mellan Svenskt Sigill och certifierade spannmålsproducenter har inte i tillräcklig omfattning förmedlat de fördelar som produktionen kan få vid en certifiering enligt IP SIGILL.

Studien avslutas med att utifrån resultaten ge förslag på förändringar som skulle kunna påverka spannmålsproducenter till att certifiera enligt IP SIGILL.

Nyckelord: Svenskt Sigill, kvalitetssäkring, spannmål, mervärde, kvalitativ studie

Summary

Today there is a limited demand for quality certified cereal in Sweden. The demand can in the future increase and become a requirement for the entire market. Since the first of January 2005, grain producers in Sweden are food producers and traceability is important for the food industry. It is possible for grain producers to certify the productions under the certification IP SIGILL. The purpose of this essay is to explore why some grain producers continue to be certified while other producers end the IP SIGILL certification.

The study was conducted by performing qualitative interviews of grain farmers who produce grain by IP SIGILL, grain producers who previously produced cereal by IP SIGILL and staff members at Svenskt Sigill.

The conclusions of the study are summarized in three positive and three negative aspects that may have affected grain producers attitude to stay certified by IP SIGILL.

Positive aspects:

- Grain producers can show that they stand for development, that they impose higher demands on the production than uncertified producers and that they want to pursue the development of grain production in Sweden by certify the production by IP SIGILL.
- Grain productions that are certified by IP SIGILL become updated due to the law regulations in Sweden which can lead to a lower risk of violating these laws.
- All of the interviewed grain producers have a positive attitude towards IP SIGILL and they believe that the certification have had a positive impact on the productions.

Negative aspects:

- The additional payment that the certified grain producers received have, over time, been reduced and are in some cases gone which reduced the revenue for the producers to certify by IP SIGILL.
- The producers haven't achieved what they expected by the IP SIGILL certification which may have reduced the motivation to be certified.
- The communication between Svenskt Sigill and the certified grain producers have not conveyed the benefits that the production can achieve by certify the productions by the certification IP SIGILL.

In the end of this essay proposals are discussed which could hopefully affect the grain producers to produce certified grain in accordance with IP SIGILL.

Keywords: Svenskt Sigill, Quality certification, grain, value added, qualitative study

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.1.1 Framtidens krav på producenterna	1
1.1.2 Certifieringen IP SIGILL	2
1.1.3 Erfarenheter av certifieringar	3
1.2 Problem	5
1.3 Syfte	5
1.4 Avgränsning	5
1.5 Disposition	7
2 Metod	8
2.1 Kvalitativa intervjuer	8
2.2 Fokusgruppsintervjuer	10
3 Teoretiskt perspektiv	12
3.1 Motivation och drivkrafter	12
3.1.1 Lantbrukares motiv och värderingar	12
3.1.2 Förväntansteori	13
3.1.3 Jämviktsteori	14
3.1.4 Marknadens påverkan	14
3.1.5 Motivationsfaktorer/hygienfaktorer	15
3.2 Kommunikation	15
3.2.1 Kommunikationsprocesser	16
3.2.2 Kommunikationskanaler	18
4 Empiri	20
4.1 Motivation och drivkraft	20
4.1.1 Personal på Svenskt Sigill	20
4.1.2 Certifierade producenter	22
4.1.3 Tidigare certifierade producenter	23
4.2 Kommunikation	24
4.2.1 Personal på Svenskt Sigill	25
4.2.2 Certifierade producenter	25
4.2.3 Tidigare certifierade producenter	26
5 Analys	28
5.1 Motivation och drivkraft	28
5.1.1 Lantbrukarens motiv och värderingar	29
5.1.2 Förväntansteori	29
5.1.3 Jämviktsteori	30
5.1.4 Marknadens påverkan	31
5.1.5 Motivationsfaktorer/hygienfaktorer	31
5.2 Kommunikation	32
5.2.1 Kommunikationsprocesser	32
5.2.2 Kommunikationskanaler	34
6 Slutsatser	36

7 Diskussion	38
Referenser	40
Bilaga 1 - Informationsbrev till odlare	44
Bilaga 2 - Frågeguide personal på Svenskt Sigill	45
Bilaga 3 - Frågeguide spannmålsproducenter	46

1 Inledning

Sedan den förste januari 2005 sträcker sig lagstiftningen för livsmedelsproduktion över hela kedjan från jord till bord, med andra ord klassas även spannmålsproducenter som livsmedelsproducenter (Livsmedelsverket, 2007). En kontrollplan är under utarbetning av Statens Livsmedelsverk, Statens Jordbruksverk, Statens Veterinärmedicinska anstalt, Länsstyrelserna samt Sveriges kommuner och landsting. De ökande kraven kommer antagligen, enligt Lovang (2008), medföra att spannmålsproducenterna i framtiden behöver certifieras, till exempel enligt certifieringen IP SIGILL. Certifieringen IP SIGILL¹ har funnits på den Svenska marknaden sedan 1995 men antalet certifierade spannmålsproducenter har på lite drygt ett år, sedan 2007, halverats från att ha varit cirka 750 stycken (pers. med. Cederlund, 2008). De motiv och drivkrafter som finns i att certifiera produktionen samt kommunikation mellan Svenskt Sigill och spannmålsproducenterna har genom intervjuer undersökts i denna studie.

1.1 Bakgrund

Studien undersöker orsaker till varför vissa spannmålsproducenter är certifierade enligt IP SIGILL och varför andra har valt att lämna certifieringen. För att ge en bakgrund till studien är framtidens krav på spannmålsproducenterna, information om certifieringen enligt IP SIGILL och erfarenheter från certifieringen kort sammanfattat i detta kapitel. Även studiens problemformulering, syfte och disposition är presenterad.

1.1.1 Framtidens krav på producenterna

Spannmålsproducenter i Sverige räknades från och med den första januari 2005, som livsmedelsproducenter (Livsmedelsverket, 2007). Lagstiftningen omfattar nu hela kedjan från jord till bord och primärproducenterna har således blivit livsmedelsföretagare. Detta förkunnas i EU-rådets förordning (178/2002, stycke 12):

”För att kunna garantera livsmedelssäkerhet är det nödvändigt att betrakta hela livsmedelsproduktionskedjan som en sammanhängande enhet, allt ifrån primär- och foderproduktion till och med försäljning eller tillhandahållande av livsmedel till konsumenten, eftersom alla moment kan ha potentiell betydelse för livsmedelssäkerheten”.

Att spannmålsproducenterna räknas som livsmedelsproducenter har alltså gällt ett antal år men är ännu inte allmän kännedom bland spannmålsproducenter. Att vara livsmedelsproducent innebär bland annat ökade krav på livsmedelssäkerhet, spårbarhet, riskhantering, återkallelseplan. Spårbarhet är något som är viktigt inom livsmedelssektorn och det är bland annat nödvändigt för att kunna genomföra eventuella tillbakadraganden av skadliga eller otjänliga livsmedel, men det handlar även om riskhantering, riskkommunikation och konsumentskydd (EU-rådets förordning 178/2002, artikel 18). Enligt bestämmelserna ska

¹ IP SIGILL är ett kvalitetssäkringssystem som erbjuds av Svenskt Sigill för produktion av flera lantbruksprodukter.

livsmedelsföretagare kunna spåra ett steg bakåt och ett steg framåt i livsmedelskedjan och ha dokumentation på alla insatser under produktionen. Det ska finnas ett system för detta och informationen ska kunna begäras ut från företagaren. För att det ska kunna ske kommer det antagligen, enligt Lovang (2008), krävas att spannmålsproducenterna certifierar produktionen. Lagen syftar till att säkerställa hög skyddsnivå för människors hälsa och för konsumenternas intressen när det gäller livsmedel (SFS 2006:804). Livsmedelssäkerheten är därmed viktig och kommer förmodligen att vara ännu viktigare i framtiden. Till exempel infördes det en flerårig kontrollplan för livsmedelsproducenter den första januari 2007 för att höja säkerheten för konsumenterna (Livsmedelsverket, 2, 2007). Kontrollplanen ska erbjuda ett effektivt och enkelt system för att kontrollera livsmedelssäkerheten i primärproduktionen. Som grund till kontrollplanen utarbetar Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Statens Veterinärmedicinska Anstalt under 2008 en modell för riskklassificering av primärproducenter av livsmedel och foder. Arbetet har utförts genom att först besluta om en strategi för hur risker kopplade till olika verksamheter eller branscher inom primärproduktionen ska värderas och sedan i enlighet med denna strategi utveckla en riskmodul. Kontrollplanen ska identifiera var ytterligare kontroller och analyser kan behövas och kan då även innefatta fler områden, till exempel djurhälsa, djurskydd och växtskydd (Livsmedelsverket et al., 2008).

1.1.2 Certifieringen IP SIGILL

Marknaden ställer allt högre krav på att produkter på marknaden och att produktioner ska vara kvalitetssäkrade (Internet, Svenskt Sigill, 1, 2008). Ett kvalitetssystem, till exempel IP SIGILL, kan underlätta vid kontroller genom att kontrollen på produktionen ökar och det ger myndigheter bättre förutsättningar genom att kontrollerna genomförs effektivare.

Svenskt Sigill med raphönan som symbol grundades av Svenska Lantmännen år 1995 som ett system för ett långsiktigt hållbart lantbruk (Internet, Svenskt Sigill, 2, 2008). Det var ett projekt innehållande miljö, kvalitet och säkerhet som byggdes upp med hjälp av bland annat livsmedelsindustrin och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Det samlades experter, myndigheter, konsument- och miljöorganisationer för att utveckla regelverket. År 2001 köptes konceptet av LRF och samtidigt bildades Sigill Kvalitetssystem AB för att samordna utvecklingen inom kvalitetssystemet. Sigill Kvalitetssystem AB erbjuder IP SIGILL som är ett kvalitetssäkringssystem för produktion av flera lantbruksprodukter inom olika produktionsinriktningar. Regelverket för IP SIGILL har utvecklats av Sigill Kvalitetssystem i samarbete av forskare, lantbrukare/odlare och förädlingsföretag (Internet, Svenskt Sigill, 3, 2008). Regelverket för IP SIGILL uppdateras kontinuerligt beroende på vad marknaden efterfrågar och vad nya forskningsrön kommer fram till.

IP eller ”integrerad produktion” är ett koncept som utvecklades på 60-talet av entomologer som arbetade inom det europeiska nätverket IOBC (International Organisation for Biological and Integrated Control) (pers. med. Elmquist, 2008). Utvecklingen skedde främst inom trädgårdsnäringen och avser att hänsyn tas till att olika faktorer samverkar och att man ska hitta faktorer som tar ett helhetsgrepp om produktionen. IP står för att producenten utifrån en ”helhetssyn” på produktionen integrerar aspekter såsom goda växtföljder, växtnäring, den naturliga omgivningen samt tar hänsyn till fysiska förutsättningar och arbetar förebyggande med olika åtgärder för att anpassa produktionen i en hållbar riktning. Det kan bland annat vara att minska användandet av växtskyddsmedel, optimera gödselanvändningen eller att minska läckaget från produktionen. Idag har även faktorer såsom djuromsorg och livsmedelssäkerhet

”integrerats” i hållbarhetsfrågorna. De senaste åren har resultat från LCA (life cycle analysis) även blivit vägledande för hur produktionen kan optimeras och resurseffektiviseras. LCA är en vetenskaplig metod som används för att beräkna miljöeffekter från vaggan till graven och relatera det till produktionens storlek. Det har kunnat visas med hjälp av resultat från LCA genom att väga samman olika hållbarhetsaspekter hur produktionen kan bli mer effektiv ur klimatsynpunkt.

Det finns certifieringsregler enligt IP SIGILL för spannmål, kyckling, mjölk, nöt, gris, honung, frukt och grönt samt växthus (Internet, Svenskt Sigill, 3, 2008). Det här examensarbetet fokuserar på spannmålsproducenter som certifierar eller tidigare har certifierat produktionen enligt IP SIGILL. Svenskt Sigill förmedlar syftet med IP SIGILL i korta ordalag enligt följande: *”Sigill Kvalitetssystem AB vill bidra till att kvalitetssäkra och utveckla produktion av svenska livsmedelråvaror genom certifieringssystemet IP SIGILL och kommunicera dess mervärden genom kvalitetsmärket Svenskt Sigill, så att konsumenterna medvetet kan välja trygga livsmedel och trädgårdsprodukter. Alltså – visa på bra svensk mat som är lätt att hitta”* (Internet, Svenskt Sigill, 3, 2008). Logotypen för Svenskt Sigill förmedlar de sex argumenten som ligger till grund för IP SIGILL. De sex argumenten är *”svenska råvaror, friska djur, kortare transporter, skyddat vatten, inte GMO (Genetiskt Modifierade Organismer) och alltid kontrollerat”* (Internet, Svenskt Sigill, 4, 2008). Konsumenten hittar kvalitetsmärket genom att uppmärksamma logotypen, bild 1, på de råvaror som köps i livsmedelsbutikerna.

Bild 1. Logotypen för Svenskt Sigill (Internet, Svenskt Sigill, 4, 2008).

För att spannmålsproduktioner ska bli certifierade enligt IP SIGILL ska producenterna genomföra en egenkontroll och en oberoende revision av produktionen. På den svenska marknaden finns det tre certifieringsorgan som certifierar enligt IP SIGILL och dessa är: SMAK AB, Semko Certification AB och Aranea Certifiering AB (Internet, Svenskt Sigill, 5, 2008). För att få produktionen certifierad köper lantbrukarna in tjänster från ett av dessa certifieringsorgan. Produktionerna kontrolleras vart annat år av en revisor och dessutom sker det stickprovskontroller av producenter (Internet, Svenskt Sigill, 6, 2008).

1.1.3 Erfarenheter av certifieringar

För att ge vidare information om vad en certifiering som IP SIGILL kan ge ett företag är erfarenheter och åsikter från väl insatta personer samlade nedan.

Bengt Persson (Internet, KSLA, 1, 2007), lantbrukare och ledamot av LRFs förbundsstyrelse, anser att certifiering enligt IP SIGILL kan fungera som ett ledningssystem på ett

lantbruksföretag och påverka organisationen på företaget positivt. Det kan underlätta verksamheten genom att planering, genomförande och dokumentation av åtgärderna förbättras. Eftersom dokumentationen förbättras blir det lättare att följa upp och revidera det genomförda arbetet och produktionen kan bli resurseffektivare. Certifierade lantbruksföretag kan få en bättre kontroll på sin produktion och kan lämna garantier på varorna till kunden. Företaget får även en ständig förändringsprocess och är villig att ändra verksamheten vilket är positivt.

Enligt Bingel et al. (2002), på Svenskt Näringsliv, bör det ständigt ske en förändringsprocess i ett företag eftersom värderingarna i omvärlden kan ändras och då måste även företaget förändras. Certifiering där det ställs krav på dokumentation ger underlag och verktyg för uppföljning och förändring av verksamheten. Ulla Nord, enhetschef på Livsmedelsverket, menar att lantbruksföretagen behöver ha en egenkontroll (Internet, KSLA, 1, 2007). Ansvaret och bevisbördan för att produktionen är säker ligger på producenten och ett system för att försäkra sig att det fungerar kan vara att certifiera verksamheten. Ett problem kan vara att lantbrukare kan se en certifiering som en falsk trygghet. Certifieringen ställer inte alltid relevanta krav för en enskild kund eller en viss produkt och kan, fastän det är certifierat, bryta mot lagar och förordningar. Det är därför viktigt att förutom att certifiera produktionen se till att uppfylla lagkraven som ställs på verksamheten.

Enligt Torbjörn Lovang på Lovang Lantbrukskonsult AB kommer de ökade kraven på lantbruket som livsmedelsproducenter antagligen innebära att någon form av certifiering av lantbruket (Lovang, 2008). Har producenterna miljöstödet Miljöskyddsåtgärder², uppfyller kraven för Tvärvillkoren³ och för Miljöhusesynen⁴ innebär inte en anslutning till IP SIGILL så mycket extraarbete. Lovang Lantbrukskonsult AB räknade för några år sedan ut kostnaderna som en certifiering enligt IP SIGILL kan medföra en spannmålsproduktion och kom fram till en intäkt på ca 17 000 kronor. Kostnadsposterna bestod till exempel av kostnad för markkartering, kadmiumkartering, obesprutad kantzon, fågelsäkring av torkanläggning och krav på biobädd. Dessutom ingick posterna årlig utbildning, upprättande av växtnäringsbalans, egen revisionstid, tid för dokumentation och journalföring samt investering i provtagningsutrustning för spannmålsanläggningen. Flera av kostnadsposterna ingår i kraven som tvärvillkor och miljöstöd ställer vilket medför att kostnaderna för att uppfylla certifieringen IP SIGILL kan beräknas till ca 5 000 kronor. Från kostnaden kan ett bidrag för certifierad odling sökas på ca 2 000 kronor dras.

Fördelar med IP SIGILL enligt Lovang Lantbrukskonsult AB (ibid.)

- Vid en jämförelse med ISO-certifieringar⁵ är certifieringen IP SIGILL billigare att genomföra.
- När kraven på livsmedelssäkerhet och spårbarhet inom spannmålsproduktion från EU kommer krävs det sannolikt ett certifieringssystem för att de ska uppfyllas.
- Om uppköpare/industri önskar en Sigillmärkt vara är det möjligt att sälja den till ett merpris.
- Med tanke på de utökade kontrollerna från kommunerna och länsstyrelserna kan det vara bra att få en bättre ordning på det underlag som kontrollerna utgår från.

² Miljöskyddsåtgärder är en miljöersättning som kan sökas av lantbrukare i Sverige.

³ Tvärvillkor är ett regelverk som ska uppfyllas för att lantbrukare ska få utbetalning av jordbrukarstöd.

⁴ Miljöhusesynen är ett hjälpmedel för lantbrukare att verksamheten lever upp till svensk lagstiftning.

⁵ Iso-certifieringar är utarbetade för standardiseringar av kommersiellt och industriellt bruk.

Det är, enligt Lovang, en tidsfråga innan kraven på att en spannmålsproduktion ska vara certifierad och certifieringen IP SIGILL anses både billig och lätthanterlig. Det kanske inte är lönsamt att ha produktionen certifierad för spannmålsproducenter för tillfället men kraven för en certifiering närmar sig (ibid.).

1.2 Problem

År 2007 var det cirka 750 anslutna spannmålsproducenter till certifieringen IP SIGILL och på lite drygt ett år har antalet nästan halverats (pers. med. Cederlund, 2008). Frågan är vad denna nedgång kan bero på. En orsak kan vara att merbetalningen på den certifierade varan som fanns på marknaden har minskat. Priserna på spannmål har även ökat kraftigt, vilket innebär att merbetalningen idag står för en lägre merintäkt än tidigare för de anslutna lantbrukarna. Enligt Sören Persson (pers. med., 2008), VD på Svenskt Sigill, kan dock en spannmålsproducent oftast räkna hem certifieringen utan en merbetalning på marknaden, beroende på kvalitetsutvecklingen som certifieringen kan ge verksamheten.

Den lägre merbetalningen är förmodligen inte den enda anledningen till att intresset för att vara ansluten till IP SIGILL har minskat. Andra aspekter som kan ha spelat in är hur kommunikationen har fungerat och förändrats i och med att Svenskt Sigill köpte certifieringen 2001. Tidigare ägare använde andra kommunikationsvägar än de som finns idag och en fråga är om värdet av IP SIGILL har kommunicerats till producenterna på ett tillfredsställande sätt?

1.3 Syfte

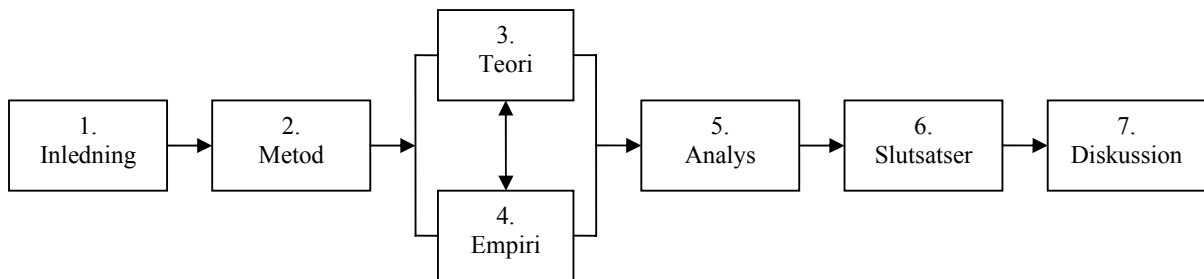
Syftet med denna uppsats är att undersöka orsaker till varför spannmålsproducenter har valt att lämna certifieringen IP SIGILL, men även utreda anledningen till att andra producenter har valt att fortsätta certifiera produktionen. Arbetet bygger på en intervjustudie med certifierade och tidigare certifierade spannmålsproducenter samt personal på Svenskt Sigill. Studien undersöker vad som påverkar motivation och drivkrafter hos producenterna samt hur kommunikationen mellan producenterna och Svenskt Sigill fungerar.

1.4 Avgränsning

Syftet har avgränsats till att endast undersöka ett antal spannmålsproducenter som är eller har varit certifierade enligt IP SIGILL. Andra certifierade produktionsinriktningar inom IP SIGILL och andra certifieringar har inte undersökts. Studien har avgränsats till att fokusera på teorier kring motiv, drivkrafter och kommunikation. Detta på grund av att flera spannmålsproducenter lämnat certifieringen IP SIGILL och orsaken önskade undersökas. Ytterliga en avgränsning som har gjorts är i antalet intervjuer där tillgången på spannmålsproducenter som tidigare varit certifierade enligt IP SIGILL begränsade på grund av personregisterlagen. Eftersom det inte är tillåtet att registerföra personer som lämnat en organisation kunde endast de producenter som lämnat certifieringen IP SIGILL under den senaste månaden intervjuas.

1.5 Disposition

Uppsatsen är indelad i sex kapitel och dispositionen presenteras i figur 2 nedan. I detta inledande kapitel, *kapitel 1*, presenteras uppsatsens bakgrund, problemformulering och syftet. Därefter presenteras den metod som använts i uppsatsen, *kapitel 2*. Här beskrivs den kvalitativa metoden för de individuella intervjuerna och för fokusgruppsintervjuerna. I *kapitel 3* presenteras det teoretiska perspektivet, vilket utgörs av teorier kring motivation och drivkrafter samt kommunikationsmodeller. Under *kapitel 4* ligger den insamlade empirin, det vill säga resultatet från fokusgruppsintervjuerna med spannmålsproducenterna och intervjuerna med medarbetare från Svenskt Sigill. I *kapitel 5* är uppsatsens analys presenterad där empirin ställs mot teorin. Slutsatserna från studien är presenterade i *kapitel 6*, där studiens syfte besvaras. Därefter, i *kapitel 7*, finns en diskussion presenterad tillsammans med konstruktiva förslag till Svenskt Sigill.

Figur 2, *Uppsatsens disposition.*

2 Metod

Intervjuer används som ett samtal med en struktur och ett syfte och ett sätt att genomföra en kvalitativ studie är genom intervjuer (Kvale, 1997). Som metod för genomförandet av undersökningen användes kvalitativa intervjuer. Den kvalitativa intervjustudien valdes som metod eftersom det intressanta i den här studien är hur personerna som intervjuas uppfattar situationen. Genom kvalitativa intervjuer kan respondenterna förmedla sin situation ur ett eget perspektiv och med egna ord. Totalt genomfördes det sju intervjuer för att samla material till uppsatsen under våren och sommaren 2008 och varje intervju tog cirka en timme att genomföra. Intervjuerna bestod av individuella intervjuer med medarbetare på Svenskt Sigill och fokusgruppsintervjuer med anslutna respektive före detta anslutna spannmålsproducenter. De individuella intervjuerna med medarbetare på Svenskt Sigill genomfördes inledningsvis för att fördjupa insikten i problemet och för att få ökad kunskap om deras uppfattningar. Dessa intervjuer gav även en möjlighet att kontrollera att studiens frågeställningar var relevanta. Personalen intervjuades individuellt för att få fram enskilda åsikter och de tre personerna på Svenskt Sigill som intervjuades har posterna VD, försäljningschef och kvalitetsansvarig. Därefter genomfördes fokusgruppsintervjuerna med spannmålsproducenterna. Vid fokusgruppsintervjuer är det interaktionen mellan deltagarna, enligt Morgan (1998), som lockar fram ställningstaganden då de under intervjun jämför erfarenheter. Vid inbjudan av spannmålsproducenterna sändes det ut ett informationsbrev med inbjudan till intervjuer, bilaga 1. Efter några dagar genomfördes ett återkopplingsamtal via telefon och producenterna bjöds in till respektive fokusgruppsintervju.

2.1 Kvalitativa intervjuer

Målet med en kvalitativ intervjustudie är att få fram nyanserade beskrivningar av olika kvalitativa aspekter (Kvale, 1997). På så sätt kan temat beskrivas ur olika synvinklar och forskaren kan få fram eventuellt motsägelsefulla uppfattningar från de intervjuade. Det är innebörden i det som respondenten (den som intervjuas) säger som är det vitala, vilket används för att förstå och analysera helheten. Den kvalitativa intervjun tillåter de intervjuade att förmedla sin situation utifrån sitt eget perspektiv och med egna ord (Kvale, 1997). Det intressanta är inte hur situationen är, utan hur den uppfattas vara. Den kvalitativa metodiken är lämplig eftersom det då går att diskutera motiv, drivkrafter och inställningar. De individuella intervjuerna med personal på Svenskt Sigill som genomfördes inledningsvis gav en förståelse för problematiken. Utifrån materialet som framkom från intervjuerna finslipades frågeområdena inför fokusgruppsintervjuerna med spannmålsproducenterna. Under kvalitativa intervjuer liknar intervjuerna ett samtal där huvudtemat diskuteras och det är viktigt att inför intervjutillfällena ha tänkt igenom hur intervjuerna ska analyseras samt mot vilka teorier resultaten ska jämföras och rapporteras (Kvale, 1997). Intervjun startar med att huvudtemat tas upp och moderatorn ger en öppen frågeställning till respondenterna. Respondenterna styrs genom önskade frågeområden där uppfattningar och synsätt diskuteras. En frågeguide används av moderatorn för att säkerställa att svar har givits inom önskade frågeområden. Frågeguiden som användes till intervjuerna med personalen på Svenskt Sigill finns i bilaga 2. Intervjufrågorna i frågeguiden ska svara mot de frågeställningar som är uppsatta för rapporten och flera frågor kan vara vinklade mot samma mål men med olika angreppsvinklar (Kvale, 1997). Frågeställningarna bör avhandlas i följande ordning, där de första frågorna handlar om *Varför?*, följt av *Vad?* och avslutningsvis *Hur?* Som exempel kan

följande frågor till en fokusgrupp med avslutade producenter tas. *Varför* lämnade Ni certifieringen? *Vad* har det medfört att ni inte längre är certifierade? och *Hur* påverkar det produktionen?

Enligt Morgan (1998) beror antalet intervjuer som behövs för att uppnå det önskade resultatet av hur komplext ämnet är och hur långt ifrån varandra de intervjuade står åsiktsmässigt. Det är kvalitén på det insamlade materialet som är det väsentliga och inte antalet genomförda intervjuer. Vid för lite material kan det visserligen vara svårt att se mönster och tendenser, men vid för många intervjuer finns istället risken att materialet blir ohanterligt. Enligt Glaser och Strauss (1967) inträffar fenomenet *theroretical saturation* (vilket kan översättas med *empirisk mättnad*), efter ett visst antal intervjuer. Varje ytterligare intervju som tillkommer bidrar med mindre och mindre ny information varpå teoretisk mättnad slutligen uppstår. Vid intervjuerna var diskussionerna runt frågeområdena snarlika och det uppfattades särskilt vid fokusgruppsintervjuerna där flera deltagare diskuterade och delgav information om ämnet.

Enligt Wibeck (2000) är det lämpligt att spela in intervjuerna för att vid ett senare tillfälle transkribera informationen och sammanställa materialet. Anteckningar ska tas under intervjun för att dokumentera information såsom minspel och kroppsspråk som inte kan utläsas av en ljudupptagning. Transkriberingen av intervjuerna bör genomföras snarast efter intervjuerna för att tolkningen ska bli rättvisande. En lämplig metod för transkriberingen är meningskoncentration, vilket genomförs på följande sätt (Kvale 1997). Intervjun läses för att en helhetsbild ska skapas för att sedan fastställa meningsenheter som kan liknas vid mindre textavsnitt och utifrån dessa formuleras teman utifrån intervjupersonernas synvinkel. Resultatet blir en så kallad ”deskriptiv utsaga” av intervjupersonernas erfarenheter. Det viktiga från intervjuerna är att tolka vad respondenterna har uttryckt och förmedla det. Samtliga intervjuer spelades in på två oberoende ljudupptagningar, transkriberades och sammanställdes enligt metoden meningskoncentration. Det framgick av de individuella intervjuerna att områden som motiv för att certifiera produktionen, kommunikation och påverkan från annan part än Svenskt Sigill var intressanta områden.

Intervjuer kan enligt Kvale (1997) vara mer eller mindre strukturerade. Under en delvis strukturerad intervju kan moderatorn styra intervjun så att respondenterna analyserar önskade frågeställningar. Den delvis strukturerade intervjun lämnar även utrymme för moderatorn att ändra intervjufrågorna under en pågående intervju, allt eftersom moderatorn ser nya sammanhang. På samma sätt kan intervjufrågorna ändras mellan intervjutillfällena. Det är viktigt vid intervjuer att intervjufrågorna inte är vinklade eller innehåller värderingar, som kan påverka respondentens svar. Det gäller även för frågeguiden där, enligt Kvale (1997), lämpliga frågor och dess ordningsföljd bör vara organiserade i förväg. Det är sedan upp till moderatorn hur mycket frågeguiden följs under intervjun. De genomförda intervjuerna kan anses halvstrukturerade där respondenterna förde diskussionen och om något ämne ansågs intressant att fördjupa styrde moderatorn intervjun så det undersöktes. Under intervjuerna såg moderatorn till att samtliga delar av frågeguiden togs upp och diskuterades samt att samtliga respondenter deltog.

Intervjufrågor kan, enligt Kvale (1997), bedömas tematiskt och dynamiskt. Där de tematiska frågorna är relaterade till forskningsämnet, kopplade till teorin och som ska resultera i den slutliga analysen. Innehåller en intervju endast tematiska frågor blir den mycket strukturerad och moderatorn kommer troligtvis att få exakta svar som följd. Dynamiska frågorna ger spontanare svar och tar hänsyn till det mellanmänniska förhållandet i intervjun. Dessa frågeställningar bygger på det positiva samspelet mellan moderatorn och respondenterna och

är viktig för att hålla intervjun flytande och levande. Under intervjuerna användes både tematiska och dynamiska frågor för att få respondenterna att dela med sig av egna erfarenheter. Frågeställningar där respondenten gav breda svar på frågeställningarna användes eftersom moderatorn skulle påverka intervjun så lite som möjligt.

2.2 Fokusgruppsintervjuer

Fokusgruppsintervjuer är en typ av gruppintervjuer som enligt Morgan (1998) är en forskningsteknik för insamling av data genom gruppinteraktion runt ett ämne som valts av forskaren. För studien genomfördes det fyra fokusgruppsintervjuer med spannmålsproducenter, två grupper med certifierade producenter och två grupper med producenter som tidigare varit certifierade enligt IP SIGILL. Metoden fokusgruppsintervjuer valdes för att det, enligt Morgan (1998), är en lämplig metod vid frågeställningarna runt handlande och motivation. Tillvägagångssättet är att moderatorn ger en frågeställning till gruppen som deltagarna för en dialog kring. Under intervjuerna med producenterna var de nyfikna på vad de andra i gruppen ansåg och gav varandra frågor. De förde ämnet vidare och diskuterade runt frågeställningarna. På samma sätt beskriver Morgan (1998) att tillvägagångssättet ser ut. Gruppmedlemmarna är nyfikna på varandra och via frågor inom gruppen kan moderatorn upptäcka nya frågeställningar och funderingar som inte tidigare varit påtänkta. Genom följdfrågor kan de nya frågeställningarna fördjupas och utforskas ytterligare under intervjun. En viktig aspekt är att det inte går att sätta likhetstecken mellan vad människor säger om hur de skulle handla i en situation och hur de sedan handlar om situationen uppstår. Vid en för hög medverkan av moderatorn kan det bli så att deltagarnas egna åsikter och synpunkter inte får det utrymme som var önskvärt. Om någon av deltagarna inte aktiveras eller om vissa frågor inte lyfts kan moderatorn gå in i diskussionen och ställa frågor till en inaktiv medlem eller styra diskussionen för att de intressanta ämnena ska tas upp. Inför fokusgruppsintervjuerna genomfördes inga stora förändringar i frågeguiden men kunskapen runt de intressanta frågeställningarna stärktes, frågeguiden för fokusgruppsintervjuerna finns som bilaga 3.

Totalt inbjöds det 31 lantbrukare till intervjustudien och av dessa medverkade 11 producenter fördelade på fyra fokusgruppsintervjuer. Ytterligare fyra producenter som kontaktades var intresserade av att delta men uteblev av olika skäl. Det var ett mindre antal än vad som var planerat. Det är enligt Svedberg (1992) inte lämpligt med färre än fyra personer och inte fler än sex personer per grupp för att få en effektiv fokusgruppsintervju. Med fler än sex deltagare kan det bildas subgrupper som för en egen dialog. Det finns även en risk, enligt Simmel (1964), om det är för många deltagare aktiveras inte vissa deltagare på ett bra sätt och att de sitter tysta under intervjun. Det är inte heller lämpligt med färre än fyra deltagare eftersom det då kan bildas en triad där en av personerna agerar medlare mellan de andra två. Viljan att diskutera i grupperna beror även på antalet deltagare per grupp och hur de upplever "livsutrymmet" under intervjun. Med fler personer i en grupp minskar livsutrymmet per person. Även det fysiska avståndet i gruppen är viktigt och påverkar kommunikationen inom gruppen. Vid tre av fokusgruppsintervjuerna deltog slutligen tre personer och vid den fjärde gruppintervjun medverkade två personer. Detta är visserligen färre respondenter än vad Svedberg (1992) och Simmel (1964) rekommenderar vid en fokusgrupp, men triader undveks, samtliga respondenter aktiverades och intervjuerna fungerade bra.

De två regionerna, Skåne respektive Östergötland, valdes eftersom det vid dessa var möjligt att bilda fokusgruppsintervjuer med både certifierade och tidigare certifierade producenter. Av praktiska skäl valdes de två regionerna eftersom det inom dessa var rimligt transportavstånd mellan gruppdeltagarna. Vid fokusgruppsintervjuer är det, enligt Morgan (1998), viktigt att deltagarna ligger på samma kunskapsnivå när det gäller det aktuella ämnet. En möjlighet är att använda redan existerande grupper vilket kan ge problemet eftersom deltagarna kan falla in i den vardagliga segregationen vilket kan vara svårt för moderatorn att uppmärksamma. I studien har samtliga intervjuade producenter liknande erfarenhet och producerade eller har producerat spannmål enligt certifieringen IP SIGILL.

3 Teoretiskt perspektiv

I detta kapitel presenteras den teoretiska referensramen för rapporten. Kapitlet behandlar teorier inom motivation och drivkrafter samt kommunikation.

3.1 Motivation och drivkrafter

Motiven för att genomföra något värderas utifrån olika synsätt beroende av vem det är man frågar. För att undersöka varför vissa producenter stannar kvar och varför andra lämnar certifieringen kan teorier kring motivation och drivkrafter förklara vissa delar. Avsnittet är indelat i fem underavsnitt där *Lantbrukarens motiv och värderingar* visar teorier kring hur lantbrukares värderingar kan delas in och hur de sammanfaller med lantbrukares motiv. I avsnittet *Förväntansteori* beskrivs hur en individ kan spurras till en ökad prestation genom mål och belöning. Förhållandet mellan vad olika personer får och den kraft de lägger ned beskrivs i avsnittet *Jämviktsteori*. I avsnittet *Marknadens påverkan* beskrivs marknadens krafter och hur de kan påverka motivationen för en företagare. Det sista avsnittet är *Motivationsfaktorer/hygienfaktorer* och bygger på hur Hertzberg (1975) delar in motivationsfaktorer i hur de påverkar individen.

3.1.1 Lantbrukares motiv och värderingar

Ett traditionellt sätt att se på företagande beskrivs i ekonomisk teori där vinsten maximeras men, enligt Gasson (1973), kan människor drivas av andra mål och värderingar. De mål och värderingar som är kopplade till produktionen kan påverka hur lantbrukaren agerar vid beslutstagande. Värderingarna som människor har kan delas in i fyra grupper: *instrumentella*, *sociala*, *expressiva* och *inre* värderingar.

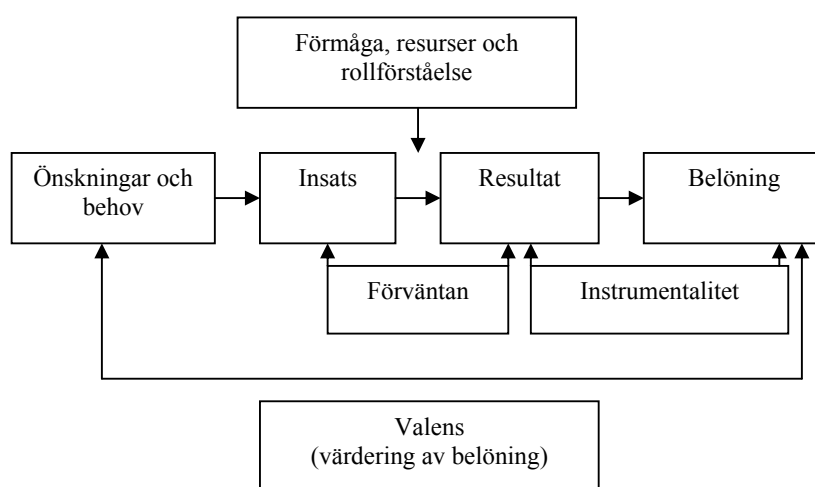
- Vid det fallet att människor värderar de instrumentella värderingarna är det inkomsterna, säkerhet och arbetsmiljön vid företaget som värderas. Det kan till exempel bestå av att ha en bra arbetsmiljö och att ha en tillfredsställande inkomst.
- Vid sociala värdering läggs stor vikt vid personrelationerna i arbetet. Det kan till exempel vara att tillhöra lantbrukaryrket eller att följa familjetraditioner.
- Den expressiva värderingen består av vikten av att uppfylla personliga mål och få uttrycka sig. Till exempel kan det vara att känna stolthet och att möta utmaningar.
- De inre värderingarna består av hur lantbruket som arbetsplats värderas. Exempel kan vara frihetskänsla och att ha roliga arbetsuppgifter.

Värderingar ligger, enligt Gasson (1973), till grund för motiven som sedan leder till ett visst beslut. Det är, enligt Mullins (1999), möjligt att dela in motivation i tre delar. Det är *ekonomisk belöning*, *inre tillfredsställelse* och *sociala relationer*. De ekonomiska belöningarna består av yttre materiella värderingar och motiv. Där innefattas Hertzbergs hygienfaktorer (se 3.1.5) och Gassons (se ovan) instrumentala värderingar. Den inre

tillfredsställelsen består av psykologiska värderingar och motiv där Hertzbergs motivationsfaktorer (se 3.1.5) och Gassons (se ovan) expressiva och inre värderingar kan innefattas. Den sista delen är de sociala relationerna som består av relationer till andra och den sammanfaller med Gassons (se ovan) sociala faktorer.

3.1.2 Förväntansteori

Förväntansteorin som utarbetats av Victor Vroom består av att en person sporras till en bättre prestation när det finns en möjlighet att nå en belöning efter utförandet, figur 3 (Jacobssen och Thorsvik, 2002). Personen måste anse att belöningen är värd det extra arbete som krävs, för att sedan ställa upp mål för sitt handlande och för hur genomförandet ska ske.

Figur 3. De centrala elementen i förväntansteorin (Vroom i Jacobssen och Thorsvik, 2002, sid. 264).

Det är framför allt tre steg i förväntansteorin som påverkar motivationen för att få en individ att öka sin prestation. Det är valensen, förväntan och instrumentaliteten (Jacobssen och Thorsvik, 2002). Med *valens* menas hur belöningen värderas. Belöningen måste vara av den art att personen som ska motiveras anser att den är värd att lägga energi på. Det måste vara ett behov som individen har som blir uppfyllt. Anser personen att det är av hög vikt att få belöningen ökar valensen och om belöningen inte är värd något för individen är valensen liten och motivationen blir därför låg.

Nästa steg handlar om *förväntan* och påverkas av hur personen ser på sambandet mellan den extra insatsen och resultatet att nå målet som i sin tur utlöser belöningen (ibid.). Anser inte personen att den inte har resurserna som krävs för att nå resultaten som utlöser belöningen sjunker motivationen. Som exempel kan nämnas en student som har en tenta om en vecka. Anser inte studenten att resurserna finns för att läsa in kunskapen, t.ex. på grund av för mycket text som ska läsas in på för kort tid, sjunker motivationen.

Det tredje steget handlar om *instrumentalitet*, vilket innebär att personen måste tro att det förväntade resultatet leder det till den önskade belöningen (ibid.). Anser personen att det inte föreligger någon koppling mellan prestation och belöning medför det att motivationen till att

prestera bättre skulle vara lika med noll. Till exempel kan ett belöningsystem, som delar ut extra lön slumpartat och inte per prestation, medföra att den anställda inte motiveras till att prestera bättre utan istället till att hoppas att de skulle få tillgång till utdelningen.

Resonemanget runt förväntansteorin kan sammanfattas i en motivationsformel, figur 4, där Jacobsen och Thorsvik (2002) på ett lättöverskådligt sätt sammanfattar det som påverkar motivationen.

$$\begin{array}{|c|} \hline \text{Valens} \\ \text{(värdering av ett resultat)} \\ \hline \end{array} \times \begin{array}{|c|} \hline \text{Förväntan om att} \\ \text{det man gör leder till resultat} \\ \hline \end{array} = \begin{array}{|c|} \hline \text{Motivation} \\ \hline \end{array}$$

Figur 4, *Motivationsformeln i förväntansteorin* (Jacobsen och Thorsvik, 2002, sid. 266).

Om värderingen av resultatet, eller förväntan om att det som genomförs leder till resultatet, är lika med noll, leder det till att motivationen blir noll och alltså uteblir. Om till exempel en höjdhoppare verkligen vill vinna en medalj men inser att det inte är möjligt hur mycket personen än tränar kommer motivationen till att träna för medaljen att bli liten.

3.1.3 Jämnviktsteori

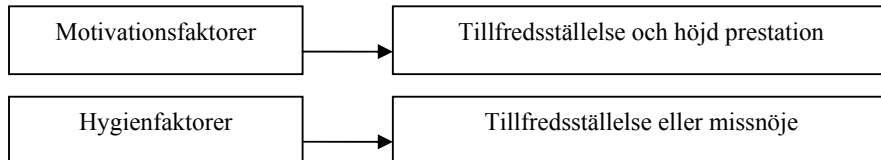
Jämnviktsteorin utgår från de sociala systemen där människor arbetar tillsammans (Mowday, 1991). Teorin utgår från att det är mindre viktigt vad belöningen består av. Istället är det viktigt hur den egna insatsen och utbytet är i jämförelse med vad andra genomför och får. För individerna råder det jämvikt när förhållandet mellan de egna insatserna och utbytet motsvarar förhållandet mellan andras insats och utbyte. Ett exempel kan vara två bagare som bakar kringlor och efter varje dag jämför hur mycket de har hunnit baka och vad de får i betalning per kringla. Den ena bagaren är lite mer noggrann och bakar vackrare men färre kringlor per dag jämfört med den andra bagaren. Om de båda får samma betalning per kringla medför det att den noggrannare bagaren tycker att det är orättvist enligt jämnviktsteorin.

3.1.4 Marknadens påverkan

En stark drivkraft för att certifiera en verksamhet kan, enligt Benipoor och Fingal (2003), vara att marknaden kräver att verksamheten är certifierad. I det fallet måste verksamheten certifieras för att verksamhetsutövaren ska få tillgång till den. Det finns även drivkrafter kopplade till miljöarbete som kan bero på att marknaden kräver ett ökat engagemang för miljön i branschen. Möjligheten till framtida affärskontakter som en certifiering kan ge ökar även intresset för att certifiera en verksamhet. Den största drivkraften för att certifiera en verksamhet är om lagar, krav och förordningar kräver en certifiering.

3.1.5 Motivationsfaktorer/hygienfaktorer

Hertzberg (1975) har utvecklat en tvåfaktorsteori som bygger på de två delarna motivationsfaktorer som kan främja trivsel samt hygienfaktorer som kan ge vantrivsel, figur 5. De två faktorerna uppfylls på olika sätt och påverkar också motivationen hos individen olika.

Figur 5. Motivations och hygienfaktorer (Hertzberg i Jacobssen och Thorsvik, 2002, sid. 268).

Motivationsfaktorerna skapar tillfredsställelse och ger en höjd prestation om de är uppfyllda men skapar inte vantrivsel om de inte är uppfyllda (Hertzberg, 1975). Med andra ord påverkar motivationsfaktorerna enbart i positiv motivationsriktning. Hygienfaktorerna däremot kan skapa tillfredsställelse om de är uppfyllda men även missnöje om de inte är det. Slutsatsen som Hertzberg drar är att det inte är samma förhållanden som leder till trivsel eller vantrivsel.

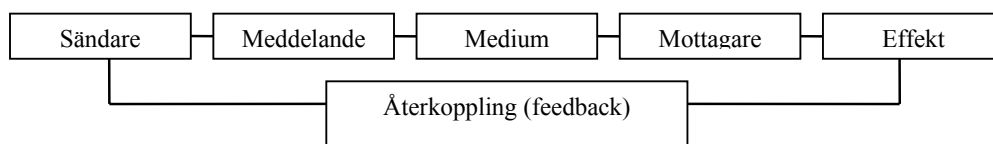
Hertzberg (1975) anser att följande faktorer är de mest betydande för en människas motivation: jobbet i sig, uppmärksamhet, kompetensutveckling, målstyrt arbete samt att känna ansvar i sitt arbete. Andra viktiga faktorer är hur mycket information medarbetarna får ta del av, hur viktiga de känner sig och hur delaktiga de blir i informationsspridningen. Inre belöningar såsom positiva känslor efter insats eller uppnådda resultat påverkar även motivationen. Motivationsfaktorerna är viktigast för den långsiktiga motivationen och gör att en människa utvecklas som person. När det gäller hygienfaktorer, är arbetsmiljön det centrala och viktigt för att förebygga vantrivsel i arbetet. Hit räknas hur politik och administration hanteras, hur arbetsledningen och chefens kompetens är, förhållandena kring arbetet, lönen, arbetets status, anställningstryggheten och hur arbetsförhållandena påverkar privatlivet. Utan uppfyllda hygienfaktorer skulle medarbetarna bli missnöjda.

3.2 Kommunikation

För att kunna förmedla mervärden på ett effektivt vis är det viktigt med en fungerande kommunikation. Kommunikation är överföring av information mellan två eller fler parter (Hall, 1972). Kommunikationen består av meddelanden som sänds och som kan bestå av skrivna lappar, samtal eller till exempel kroppsspråk. För att kommunikationsprocessen ska fungera effektivt är det enligt Windahl och McQuail (1981) viktigt att det finns en fungerande återkoppling på de meddelanden som sänds. Det är även viktigt att en effektiv kommunikationskanal används för att förmedla budskapet (Jacobsen och Thorsvik, 2002).

3.2.1 Kommunikationsprocesser

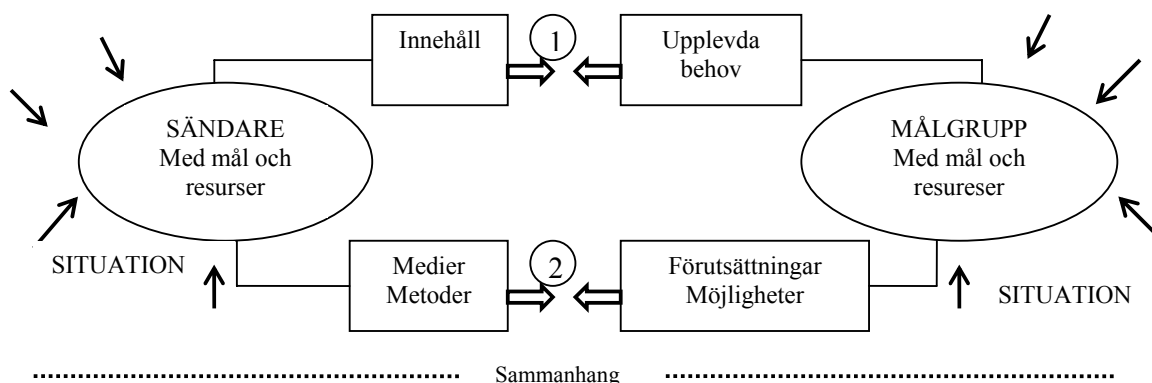
Begreppet kommunikation kan definieras som den process personer eller grupper skickar meddelande till varandra genom (Nitsch, 2000). Meddelandena som genom processen kommuniceras innehåller informationen som ska utbytas mellan parterna. De två parterna är i teorin beskrivna som sändaren samt mottagaren av informationen. Windahl och McQuail (i Nitsch, 2000) skiljer på uttrycken *information* och *kommunikation*, där information ses som en envägsprocess och kommunikation som en tvåvägsprocess mellan sändaren och mottagaren av meddelanden, figur 6. Det finns alltid undantag och rent vetenskapligt kan kommunikation även vara en envägskommunikation.

Figur 6. *Kommunikationsprocess* (Windahl och McQuail i Nitsch 2000, sid. 196).

Kommunikationsprocessen är uppdelad i sex skilda steg. Där sändaren upplever behovet av att förmedla ett budskap. Ett meddelande skapas som sedan skickas via ett medium till mottagaren. Mottagaren tar till sig den nya kunskapen och det sker en påverkan på mottagen, effekt. Påverkan ska sedan återkopplas till sändaren för att utvärdering av kommunikationsprocessen ska kunna ske (ibid.).

Nitsch (2000) kritiserar denna klassiska kommunikationsmodell och anser att den kan försumma mottagarens perspektiv på informationen. De tidiga modellerna av kommunikationsprocessen byggdes på att sändare kände ett behov av att förmedla ett budskap, men tog inte hänsyn till hur mottagaren tog emot budskapet. Ska innehållet i det som förmedlas nå målgruppen är det viktigt att det är anpassat till målgruppens behov och att budskapet är utformat så att det är möjligt för målgruppen att ta det till sig. Nitsch (2000) har utvecklat en modell för miljökommunikation som han kallar relevansmodellen vilken tar hänsyn till fler aspekter vid kommunikationsprocessen, figur 7.

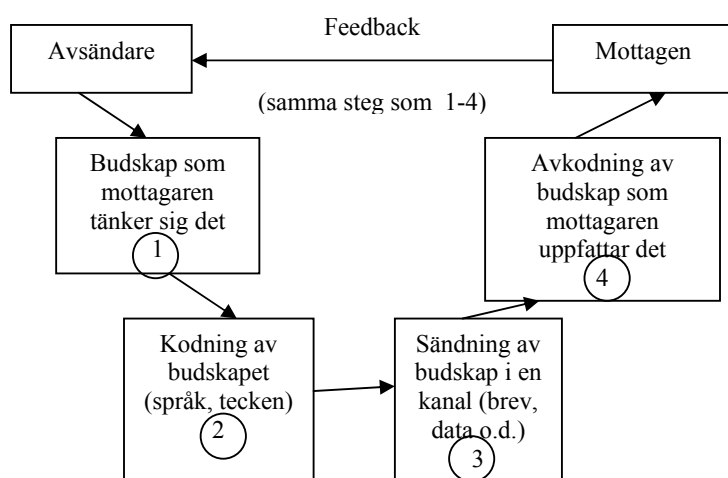

Figur 7. *Relevansmodellen beskriver kommunikation som ett möte och utbyte mellan sändare och informationssökande målgrupp* (Nitsch, 2000, sid. 206).

När sändaren har ett budskap som den vill att målgruppen ska ta del av är det första steget (markerat som nr. 1 i figuren) att jämföra innehållet i sändarens meddelande mot de behov

som målgruppen anses ha. Överensstämmer inte behovet med det som förmedlas kommer inte målgruppen att vara villig att ta till sig innehållet. Innehållet kan även vara ”kodat” genom t.ex. fackspråk eller akademiska termer som målgruppen inte har kunskapen om och därför kan avkoda. Det andra steget (nr. 2 i figuren) är att undersöka vilka medier samt metoder som är lämpliga att använda utifrån de förutsättningar och möjligheter som målgruppen har. Använder inte målgruppen Internet är det t.ex. oklokt för sändaren att förmedla information via en hemsida.

Shulman har också tagit fram en dynamisk modell för kommunikationsprocessen som kan förändras över tiden (Jacobssen och Thorsvik, 2002). Modellens nytta är att den systematiserar tänkandet kring kommunikationsprocessen och lyfter vikten av den fungerande överföringen av informationen mellan parterna, figur 8.

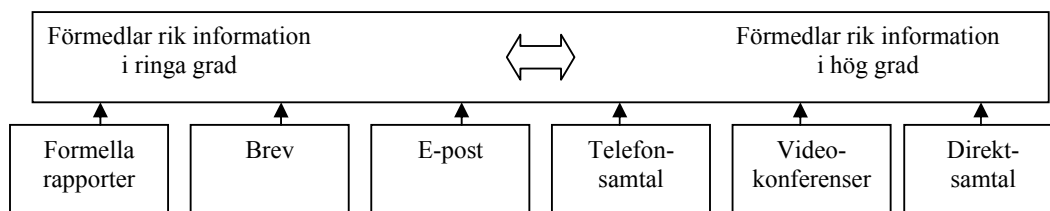
Figur 8. *Kommunikationsprocessen* (Shulman i Jacobssen och Thorsvik, 2002, sid. 296).

Kommunikationsprocessen kan enligt Shulman delas upp i flera skilda steg (Jacobssen och Thorsvik, 2002). Grunden är att den innehåller två aktörer, en avsändare som skickar ett budskap till en mottagare. Det första steget (markerat med nr. 1 i figuren ovan), är att sändaren formar det budskap som ska skickas. Budskapet, eller informationen, är de idéer, synpunkter eller känslor som önskas förmedlas. Därefter kodas budskapet (nr. 2 i figuren) genom val av de symboler som används. Det kan både vara verbala och icke-verbala uttryck som förmedlas. Det tredje steget (nr. 3 i figuren) är att avsändaren ska välja en lämplig kanal där meddelandet ska förmedlas. Skriftlig överföring kan ske genom till exempel skriven text eller e-post. Ska verbal kommunikation ske krävs det att de två parterna möts. Det kan även krävas ögonkontakt om till exempel teckenspråk ska förmedlas. Det sista steget i processen mot mottagaren är avkodningen (nr. 4 i figuren) där mottagaren ska tolka budskapet och bilda en uppfattning om vad avsändarens innebörd i budskapet är. De följande stegen har samma innebörd som de som tidigare genomförts. Återkopplingen, eller feedbacken, från mottagaren till avsändaren följer samma steg. Kommunikationsprocessen består av flera steg som påverkar informationsflödet från sändaren till mottagaren för att sedan genom feedback flöda tillbaka från mottagaren till sändaren. Kommunikationen kan ses som en cirkel som ska vara sluten för att informationsflödet ska fungera. Är cirkeln inte sluten kan det ses som ett kommunikationsproblem.

En definition som Shulman (1996) ger för effektiv kommunikation är när mottagaren uppfattar budskapet på ett sätt som stämmer väl överens med det som avsändaren ansåg sig förmedla. Enligt Shulman är det tolkningen av budskapet som ska sändas som kan skapa kommunikationsproblemen. Problemen kan uppstå vid sändarens kodning av budskapet, sändningen av budskapet och vid avkodningen av budskapet, se figur 8. Ord, uttryck och jargong som används kan förmedla ett annat budskap än det som var tanken. Problemet kan även vara att sändaren och mottagaren inte har samma associationer till det som anges i meddelandet. Enligt Jacobsen och Thorsvik (2002) kan även information finnas tillgänglig men vara ojämnt fördelad mellan medlemmarna i en organisation och det då kan bildas informationsasymmetri. Det kan till exempel vara dold information då vissa medlemmar är bättre informerade än andra om vad som kan komma att ske. Kommunikation kan även ske i flera steg där en part blir en mellanhand med information. Där två aktörer avtalar att den ena ska genomföra en uppgift åt den andra går, enligt Nilsson och Björklund (2003), att studera med hjälp av agentteori. Där den ena parten, uppdragstagaren (agenten), agerar på uppdrag av den andra parten, uppdragsgivaren (principalen).

3.2.2 Kommunikationskanaler

Enligt Jacobsen och Thorsvik (2002) kan ett meddelanden förmedlas genom olika kanaler och med skild effektivitet. De olika kommunikationskanalerna har begränsad mängd och effektivitet på flödet av meddelanden, figur 9.

Figur 9. Olika kanalers förmåga att förmedla rik information (Jacobsen och Thorsvik, 2002, sid. 299).

Vid användning av till exempel brev kan det vara svårt att förmedla mycket och ”bred” information. Det kan även ta tid innan en återkoppling sker och sändaren får en reaktion på meddelandet. Enligt Jacobsen och Thorsvik (2002) används de olika kommunikationskanalerna beroende på vilken form av meddelande det är som ska förmedlas. Om det är ett meddelande som ska nå många personer och som är relativt opersonligt kan meddelandet med fördel sändas via brev. Vid personliga meddelanden är den muntliga kommunikationen effektivast. Det är även vid muntlig kommunikation som återkopplingen är effektivast. Det är via återkoppling som reaktionen av meddelandet visas och vid snabb återkoppling kan missförstånd enkelt redas ut och meddelandena kan förbättras för att förmedla meddelanden på ett bättre sätt i framtiden. En nackdel med muntlig kommunikation är dock att den lätt kan missuppfattas.

4 Empiri

I detta kapitel är materialet från de individuella intervjuerna med personal på Svenskt Sigill samt fokusgruppsintervjuerna med de spannmålsproducerande lantbrukarna sammanställt. Kapitlet har samma upplägg som teorikapitlet med *Motivation/drivkraft* samt *Kommunikation* som underrubriker. De tre individuella intervjuerna är sammanställda under rubriken *Medarbetare på Svenskt Sigill* och materialet från fokusgruppsintervjuerna är sammanställt under rubrikerna *Certifierade producenter* och *Tidigare certifierade producenter*. Detta för att presentera materialet på ett lättöverskådligt sätt och underlätta möjligheten att jämföra de olika gruppernas åsikter. Spannmålsproducenterna har i vissa fall även bedrivit annan produktion vilket kan ha påverkat deras inställningar vid intervjuerna. I den här studien har det inte tagits hänsyn till sådan påverkan kan ha inverkat på resultatet av intervjuerna. Nedan är en översikt över produktionsinriktningarna som de intervjuade spannmålsproducenterna bedriver, tabell 1.

Tabell 1. Information om de intervjuade spannmålsproducenterna

	Certifierade Östergötland	Tidigare certifierade Östergötland	Certifierade Skåne	Tidigare certifierade Skåne
Spannmål	X	X	X	X
Sockerbeter			X	X
Potatis	X		X	
Nötkött				X
Äggproducent				X
Grisproducent	X			
Entreprenad		X		X
Stor producenter	X	X	X	X
Liten producenter		X	X	X

Varje producent kan ge flera markeringar i tabellen eftersom spannmålsproduktion ofta kombineras med annan verksamhet. Tabellen visar att kunskaper från olika produktionsinriktningar är innefattade i resultatet av intervjuerna vilket kan ge en bred kunskap som de olika producenterna fått från de olika inriktningarna.

4.1 Motivation och drivkraft

Detta avsnitt presenterar det material från intervjuerna som rör motiven och drivkrafterna för att spannmålsproducenter bör vara kvalitetscertifierade enligt IP SIGILL. Först redogörs det för hur personalen på Svenskt Sigill ser på problemet. Därefter skildras åsikter från de producenterna som idag är certifierade, följt av åsikter från producenter som tidigare har varit certifierade men inte är det idag.

4.1.1 Personal på Svenskt Sigill

Enligt personalen på Svenskt Sigill kan viljan att certifiera företaget enligt IP SIGILL vara för att producenten tror på värdegrunden i Svenskt Sigills sex argument och jobbar för en bättre och hållbar miljö. Det kan även vara för att lyfta fram profilfrågor som att företaget har

striktare krav på produktionen än lagkraven eller att företaget arbetar för att höja kvaliteten på svenskproducerad spannmål. Intresset från primärproducenterna för kvalitetsfrågor inom spannmålsproduktionen varierar enligt personalen.

Orsaken till att en del producenter inte längre är anslutna till IP SIGILL kan, enligt personalen, bero på att merbetalningen minskat eller till och med uteblivit. För vissa produktionssegment saknas merbetalning för det kvalitetsarbete som lantbrukarna utför. Under 2007 kunde de certifierade odlarna till och med få sämre betalt för den certifierade grödan än på den öppna marknaden, beroende på att de tecknat kontrakt för en viss vara före prisstegringen på marknaden.

Personalen berättar även att lantbrukarna antagligen gick med i Svenskt Sigill, under ett tidigare ägandeskap av certifieringen, på grund av det tydliga mervärdeskonceptet med merbetalning för den certifierade spannmålen. Den initiala merbetalning som fanns har dock minskat och i vissa fall uteblivit. Personalen hoppas att konsumenterna och handeln ska efterfråga de mervärden och produktkvaliteter som IP SIGILL ger så att producenterna kan få en ökad merbetalning för den certifierade spannmålen.

De organisationella fördelarna som certifieringen ger är inte alltid, enligt personalen, tydliga. IP SIGILL kan användas som ett effektivt arbetsverktyg och spannmålsproducenterna kan oftast "räkna hem" certifieringen utan en merbetalning beroende på kvalitetsutvecklingen på gården. En fördel med IP SIGILL kan vara att producenterna uppdateras genom regelverket med förändringarna av lagarna för spannmålsproduktion. En annan fördel för producenterna är att de skulle kunna säkra avsättningen på marknaden och behålla marknadsandelar. Enligt personalen på Svenskt Sigill är inte producenterna intresserade av att bygga upp en position som betalar sig på sikt, utan det är viktigt att de snabbt får betalt för det utförda extraarbetet.

De kan även, enligt personalen, minska företagets risker genom att arbeta förebyggande med hygienfrågor och odlingsfrågor. Revisionen ger också en oberoende kontroll av produktionen. Certifieringen har ibland setts som en garanti för att inte bryta mot lagkrav men IP SIGILL kan inte garantera att lantbrukarna följer lagen men att sannolikheten för lagefterlevnad ökar. Enligt personalen har lantbrukare berättat att de åtgärder som krävs enligt certifieringen i vilket fall som helst skulle ha genomförts i produktionen. Svenskt Sigill arbetar även för att IP SIGILL-certifierade gårdar ska hamna i en lägre riskklassificering vilket skulle kunna leda till färre tillsynsbesök av myndigheter.

Personalen tror att de flesta spannmålsproducenterna som varit certifierade enligt IP SIGILL tycker att det är ett bra koncept, men att det kan finnas en trötthet och efterfrågan på uppskattning, till exempel via en merbetalning. Kommunikationen mellan Svenskt Sigill och producenterna kan även ha påverkat producenternas inställning till certifieringen eftersom den inte varit optimal.

Enligt personalen står merbetalningen mot det extraarbete som regelverket kräver av producenten. Motiven för att genomföra det extra arbete som IP SIGILL kräver vilar på en skörare grund vid en låg merbetalning. Svenskt Sigill har tidigare genomfört en telefonundersökning som visade att få producenter upplevde regelverket som krångligt. Enligt personalen kan regelverket ge en styrning i arbetet för producenterna. De har samtidigt förståelse för att producenterna kan tycka att den dokumentation som krävs för att revisionerna ska kunna genomföras är jobbig. Personalen berättar att de arbetar för att minska antalet regler för producenterna. De anser att det inte är enkelt att veta hur mycket som ska

förenklas eftersom det är reglerna som bygger upp mervärdena runt certifieringen och reglerna är anpassade för den marknad, både den fysiska och den politiska, som råder i Sverige. Enligt personalen är livsmedelssäkerheten och regler för livsmedelsproduktion de största kraven som industrin ställer. De kraven kan uppfyllas via IP SIGILL och det är det starkaste argumenten för att certifiera produktionen.

4.1.2 Certifierade producenter

Flera av de anslutna lantbrukarna anser att Svenskt Sigill har en grundsyn som stämmer väl överens med deras egen. Det som driver spannmålsrespondenterna är att få fram en god kvalitet på spannmålen och få en merbetalning för den insatsen. En av producenternas rådgivare anser att det inte är merbetalningen som ges vid en certifierad produktion som ska värderas utan att producenterna blir duktigare och mer pålästa som företagare. En annan lantbrukare uttalar sig angående fördelar och nackdelar av att ha produktionen certifierad: *”Man måste vara lite mer skärpt och spetsa till sig själv lite.” Det räcker inte längre att vara medel, man ska alltid vara lite bättre än medel*⁶. En övervägande del av respondenterna hade sedan tidigare erfarenhet av att följa regelverket för REKO-odling⁶ och att producera spannmål för utsäde. Det var, enligt producenterna, inget stort steg till att uppfylla de krav för certifiering enligt IP SIGILL.

Samtliga anslutna producenter ansåg att det för tillfället inte är lönsamt företagsekonomiskt att vara ansluten till Svenskt Sigill. De kostnader som certifieringen medför överstiger de intäkter som genereras och en producent uttryckte som att *”det går inte att idka välgörenhet och jobba ideellt*”. Respondenterna väntar på att det återigen ska bli en merbetalning på spannmålen som kan betala de kostnaderna som certifieringen medför. Vid frågan om vad som avgjorde att de anslöt produktionerna initialt till IP SIGILL svarade samtliga producenter att det var merbetalningen. De anser även att merbetalningen har varit låg under hela tiden de har varit anslutna. *”Fast man har hängt med i alla fall och det har inte varit så stor uppoffring att ha ordning och reda på produktionen*”, menar en av producenterna. Några producenter anser att pappersarbetet har ökat så att det har blivit tungarbetat och att det går att ha kontroll på produktionen utan de krav som ställs på dokumentation. Producenterna fick på det senaste producentmötet en odlarpärm men den har inte använts av någon av de intervjuade producenterna. En av producenterna sade: *”Jag vill inte öppna pärmerna eftersom det antagligen är mer krav som ska uppfyllas och dokumenteras.”*

En av producenterna odlar spannmål där det ska bildas ett vattenskyddsområde och har från LRF fått förslaget att använda certifieringen som ett argument vid diskussioner med kommunen. En av de andra producenterna hade som förhoppning att det, i framtiden, kan gå att certifiera grisproduktion enligt IP SIGILL. För den producenten går det inte att ta del av en merbetalning på spannmål eftersom den inte säljs utan vidareförädlas genom grisproduktionen. Den producenten som även odlar potatis har som krav från marknaden att produktionen ska vara certifierad för att ha tillgång till marknaden och kunna sälja potatisen. Några av de anslutna producenterna berättade att det var de som var med och byggde upp konceptet med Svenskt Sigill genom att stå för varan (spannmål). I uppstarten av konceptet såg de en möjlighet att utveckla företaget utefter de krav som marknaden ställde. De var med

⁶ REKO var en miljöersättning som tidigare fanns för spannmålsproducenter och som stod för RESurshållande KONventionellt jordbruk.

och utvecklade en marknad för Lantmännen, som vid den tiden ägde märket, och samtidigt en marknad för de egna råvarorna. Produktionerna certifierades eftersom de ville vara med i utvecklingen av spannmålsproduktionen i Sverige och de är övertygade om att certifierade produktioner är något som ligger i tiden. En av producenterna tror att: *”Vissa branscher kräver att företagen är certifierade och de kraven kommer antagligen även till spannmålsbranschen. Det är en kvalitetsstämpel som visar att man tar produktionen på allvar”*.

Producenterna anser att Svenskt Sigill är ett bra koncept i och med de nya livsmedelsreglerna för primärproducenter. Vad reglerna innebär är de inte säkra på men de tror att de uppfylls med certifieringen IP SIGILL. De anser även att de uppfyller de lagar och regler som ställs på spannmålsproduktion från Sverige och EU eftersom lagstiftningen ligger till grund för regelverket till IP SIGILL. Producenterna anser även att de blir observantare på nya lagar och regler eftersom IP SIGILL ständigt uppdaterar regelverket. Däremot har, enligt producenterna, regelverket blivit överarbetat administrativt och tungarbetat i praktiken. Några producenter anser att deras synpunkter på hur regelverket ska utformas har liten påverkan. En av producenterna gör följande uttalande: *”Vi är lovade att administrationen ska minska, men det gör den inte och det är tungt. Det är inte papper vi vill fylla i, utan vi vill producera spannmål! I starten var det en morot i priset som medförde att man kunde tillbringa tid vid skrivbordet, men den har reducerats efter hand och nu är den procentuellt borta.”* En av producenterna har även fått kritik från andra odlare att de som är certifierade enligt IP SIGILL medverkar till att skärpa lagarna för spannmålsproducenter i Sverige.

Producenterna är medvetna om att regelverket är viktigt. De anser att det vore bra om producenter var med i utformningen av regelverket så att det tas hänsyn till praktiska detaljer. De har förståelsen för att det måste finnas regler som pekar ut specifika detaljer (t.ex. skydd för kraftöverföringsaxlar, förbud mot att använda isoproturon vid kemisk bekämpning) och mer omfattande regler (t.ex. krav på revisioner) över större områden. Följer spannmålsproducenterna de regler som ställs på spannmålsodlare i Sverige anser producenterna att det är enkelt att uppfylla de regler som Svenskt Sigill ställer eftersom det är lagkrav och i vilket fall som helst ska uppfyllas. Producenterna anser även att säkerhetsfrågorna som krävs i certifieringen är viktiga eftersom det kan vara som en producent uttryckte sig att *”det kan ge en tankeställare då man blivit hemmablind”*. De anser att det främst är regler runt arbetsmiljöfrågor och då främst personlig utrustning som uppskattas.

4.1.3 Tidigare certifierade producenter

De före detta anslutna producenterna anser att det är bra att producera certifierad spannmål men att det krävs lönsamhet för att producenterna ska genomföra förändringar i produktionerna. Några av respondenterna hade som förhoppning att de genom att certifiera produktionen enligt IP SIGILL skulle få konkurrensfördelar mot andra spannmålsföretagare men att det inte har skett.

För att producenterna återigen ska certifiera produktionerna enligt IP SIGILL anser de att det krävs en merbetalning för spannmålen. Kostnaderna vid certifieringen består främst av arbetstid där det mest krävande, enligt producenterna, är dokumentationen. Några producenter anser att det tar mycket kraft att uppfylla kraven för IP SIGILL som skulle kunna användas på

inkomstbringande verksamhet. Det motiv som samtliga producenter ansåg att de anslöt produktionerna till var att de kunde få en merbetalning för spannmålen och att lönsamheten på så sätt skulle förbättras. De åtgärder som krävdes när certifieringen bildades var, enligt samtliga producenter, värda den dåvarande merbetalningen eftersom det var små marginaler på konventionell spannmål. Utvecklingen har upplevts som att regelverket har utvidgats och att merbetalningen för den certifierade spannmålen har minskat. Om myndigheternas kontroller skulle kunna minska genom att produktionerna var certifierad enligt IP SIGILL skulle samtliga intervjuade vara intresserade av att återigen certifiera produktionerna.

De tidigare anslutna producenterna planerar att behåller den dokumentation som lagen kräver och som är användbar. Det är den kostnadskrävande dokumentationen som minskar, enligt producenterna, samtidigt som de positiva delarna som certifieringen har gett produktionen behålls. En producent tyckte att *”det ska bli skönt att få lite fritid nu när kravet på dokumentation minskar”*. Exempel på dokumentation som vissa producenter planerade att behålla var den över de insatser på grödan så att spårbarheten genom produktionen efterföljs, hanteringen av referensprover vid spannmålsleveranser och kraven som ställts för lagringen av kemiska preparat.

Före det att producenterna anslöt produktionerna till IP SIGILL hade samtliga erfarenhet av att följa regelverket för REKO-odling och de anser att både odling enligt REKO och IP SIGILL är bra eftersom de ökar miljöförståelsen hos producenterna. Två av producenterna ansåg att *”en certifiering ska vara för att få fram en bra spannmålsprodukt och inte för att uppfylla alla regler och krav som IP SIGILL ställer”*. En av producenterna uttryckte att: *”Det borde räcka med att det är en sund och bra råvara och inte hur företaget drivs eller hur bra ordning och reda det är på företaget.”* Det kan jämföras med vad en annan producent uttryckte att: *”Det ska alltid vara snyggt och i ordning på de punkter som reglerna ställer så att en revision kan genomföras dagen därpå.”*

Lagen kräver att spannmålsproducenter ska uppfylla en del dokumentation och journalföring och anser att den kan uppfyllas med regelverket för IP SIGILL. Enligt producenterna innehåller regelverket för IP SIGILL för mycket dokumentation och det går åt mycket arbetstid för att hålla den uppdaterad. En av producenterna ansåg att dokumentationen var onödig, vilket uttrycktes på följande sätt: *”Det var en massa dokumentation som verkade viktig men som var oviktig, de (IP SIGILL) måste ju inte veta allt.”* Samma producent ansåg att kraven på dokumentation medför att det blir mycket pappersarbete och det blev efterkonstruktioner av dokumentationen och att det vore bättre att dokumentera felaktigheter och inte det som står rätt till vid produktionen.

4.2 Kommunikation

I detta avsnitt presenteras det material som framkom vid frågor om kommunikationen mellan spannmålsproducenterna och Svenskt Sigill. Först redogörs det för vad personalen på Svenskt Sigill anser om kommunikationen. Därefter skildras åsikter från de producenterna som idag är certifierade, följt av åsikter från producenter som tidigare har varit certifierade men inte är det idag.

4.2.1 Personal på Svenskt Sigill

Personalen på Svenskt Sigill anser att kommunikationen med spannmålsproducenterna är viktig för att på ett effektivt sätt förmedla information om certifieringens mervärden och om marknaden. Kommunikationen med spannmålsproducenterna har fungerat bra men kunde möjligtvis ha varit effektivare.

Enligt personalen kommunicerar Svenskt Sigill med producenterna genom producentträffar och informationsutskick. Utskicken består av IP Aktuellt, som är en kort informativ skrift, som skickas ut fyra gånger om året samt själva regelsamlingen för IP SIGILL, vilken skickas ut till producenterna årligen. Producentträffarna återupptogs under 2008 då det genomfördes tre stycken som ansågs vara mycket lyckade arrangemang och de planeras även genomföras i framtiden. Information som förmedlas i utskicken och på träffarna är nyheter i regelverket, förändringar i systemet samt märkeskommunikation. Vid de senaste producentträffarna delades odlarpärmar ut vilka ska användas som stöd i arbetet med certifieringen för lantbrukarna. För de producenter som söker information via Internet finns även en hemsida med ytterligare information om Svenskt Sigill, IP SIGILL samt riktad information för certifierade producenter. Det finns även, enligt personalen, möjlighet att i framtiden använda e-post som en kommunikationskanal till producenterna. Enligt personalen tar även vissa producenter direktkontakt med personalen på Svenskt Sigill genom att ringa och söka information. För producenterna finns även möjligheten att aktivt medverka i arbetsgrupper för att utveckla IP SIGILL, till exempel angående regelverket och dess utformning.

Personer som kan påverka inställningen som spannmålsproducenter har för IP SIGILL kan, enligt personalen, till exempel vara revisorerna för IP SIGILL, säljare av insatsvaror till producenterna samt rådgivare till lantbrukarna. Revisionsbolagen har kontakt med producenterna genom revisionerna vart annat år och kan då agera budbärare för IP SIGILL vilket kan påverka producenterna. Revisorerna träffar årligen personal från Svenskt Sigill för att bli uppdaterade och utbildade om IP SIGILL. Det anses av vikt att revisorerna är professionella men även har en god social kompetens eftersom det har en roll som inte är helt enkel, det ska både agera hjälpsamt och kontrollerande samtidigt.

4.2.2 Certifierade producenter

De anslutna producenterna anser att kommunikationen med Svenskt Sigill finns, men att den skulle kunna utvecklas. Kommunikationskanalerna som används för att förmedla information mot producenterna fungerar men de saknar till exempel information om vad som är på gång inom certifieringen. En av de intervjuade producenterna har aldrig träffat någon personal från Svenskt Sigill under åren som certifierad producent. Producenterna anser att kommunikationen blev bättre i och med producentträffarna som genomfördes under vårvintern 2008 och de hoppas att liknande evenemang ska hållas i framtiden.

Producenterna påpekar att det tidigare genomfördes resor för certifierade producenter till bland annat ett bryggeri och ett bageri. De resorna var mycket uppskattade då det även gavs bra ”feedback” till producenterna och de kände sig då positivt inställda till att producera en vara som fungerade i den efterföljande produktionen. En av producenterna påpekade att: *”ska man få höra vilken bra kvalitet det är på råvaran får man följa med lastbilen till kvarnen”*. De anser att det är svårt att läsa ut från leveranssedeln hur bra varan är och om mottagaren uppskattade den. Producenterna påpekar även att de inte får någon återkoppling på råvaran de producerar men att det även kan bero på att den är så bra så att ingen behöver klaga. Under

den tidigare ägaren av certifieringen genomfördes det en träff om året samtidigt som de bjöds in till fältvandringar och det var då möjligt att diskutera varan och det gav samtidigt en bra kunskapsutveckling.

Producenterna anser att faktautskick i kombination med föreläsningar vore den effektivaste kommunikationsmetoden. När det är säsong läser producenterna endast nödvändig information för produktionen men de är intresserade av att få mer utförlig information mellan säsongerna. De anser att IP Aktuellt är ett informationsutskick som passar under säsongerna och att det är bra eftersom det är arkiverbart i en pärm. De har även insett att: *”Man kommer inte längre undan med att man inte vet eftersom det är upp till var och en att ta reda på vad det är som gäller.”* Den kommunikationskanal som används när producenterna kontakter personal på Svenskt Sigill är via telefon och producenterna anser att de får bra svar på de frågor som ställs.

Det är endast rådgivaren för en av producenterna som är positiv och ger rådet att producenterna bör stanna kvar i certifieringen. En av producenterna bytte revisionsbolag eftersom det gick då att samköra spannmåls- och potatisrevisionen, vilket ansågs smidigt. Flera av producenterna anser att revisorerna är duktiga och de ger allmänna tips och råd för vad som är viktigt att tänka på och förbättra inom produktionen. Enligt några av producenterna finns det ett orosmoment inför revisionerna som ska genomföras för att bli certifierad enligt IP SIGILL. Det var inte genomförandet av kontrollen som vållade oro utan hur revisorn som person agerar. Några producenter anser att revisionerna, på senare år, har förbättrats genom att de får en mall för revisionen utskickad i förväg och producenternas oro mildras. En annan fördel med detta var även att det minskade tidsåtgången i samband med revisionerna avsevärt. Producenterna kunde förbereda de delar som skulle kontrolleras och på så sätt få en bättre effektivitet vid revisionen.

4.2.3 Tidigare certifierade producenter

De före detta anslutna producenterna anser att kommunikationen med Svenskt Sigill har varit dålig. De gånger som producenterna diskuterat med personal från Svenskt Sigill var när de deltog på producentträffen som genomfördes under vårvintern 2008 och när de ringde och sade upp anslutningen. Producenterna anser att de inte tagit del av relevant information de senaste åren men i och med den genomförda producentträffen under vårvintern 2008 blev det bättre. De anser även att en certifiering med tredjepartskontroll är bra för att kontrollera lantbruksföretag. De anser att det är viktigt att någon annan som ser saker på ett annat sätt kommer och kontrollerar produktionen och samtidigt kan fungera som ett bollplank för producenten.

Samtliga tidigare certifierade producenter anser att de har fått information från Svenskt Sigill men att den inte har påverkat beslutet att upphöra med certifieringen. De ansåg inte att det finns några relevanta argument för att fortsätta vara certifierad eftersom det inte var företagsekonomiskt. Det var helt enkelt att merbetalningen uteblev som påverkade beslutet av att sluta med certifieringen. De anser dock att certifieringen har påverkat produktionerna på ett positivt sätt under de år som de varit anslutna men att det inte finns några ytterligare argument för att de ska fortsätta att vara certifierad.

Den information som producenterna har tagit del av från Svenskt Sigill är IP Aktuellt med kortfattad aktuell information samt det årligen utskickade regelverket. De vet inte vad personalen på Svenskt Sigill anser om produktionerna eller vad konsumenterna anser om att produktionerna är certifierade. När producenterna utvärderar kommunikationen mellan dem och Svenskt Sigill anser de att en fungerande kommunikation skulle kunna bestå av producentträffar i kombination med informationsutskick. De är även intresserade av information som kan förändra produktionen i positiv riktning och vad konsumenterna anser om certifieringen IP SIGILL. De önskade feedback om till exempel av konsumenternas åsikter samt om vad nästa del i produktionsledet ansåg om IP SIGILL- certifierad spannmål. Producenterna anser att de endast får information om certifieringen riktat mot produktionen och inte hur marknaden ser på certifieringen.

Enligt några av producenterna fungerade revisorerna som ett ”bollplank” vid revisionerna och de kunde informera och jämföra produktionerna med andra certifierade lantbruksföretag. Vissa av producenterna ansåg att revisionerna var omständiga och att det var ett orosmoment i produktionen. Orosmomenten var inte revisionen i sig utan revisorn som utför kontrollen. Enligt producenterna vore det bra om de revisioner som genomförs på företagen kunde samorganiseras. De anser att det skulle vara intressant om kontroller för till exempel IP SIGILL, Lantmännens Premium, Danisco Sugar, kommunkontroller och de från Jordbruksverket med tvärvillkor kunde genomföras vid samma tillfälle och en revision kunde täcka samtliga system eftersom kontrollpunkterna är lika. För tillfället åtgår det, enligt producenterna, upp till två heldagar för att bara genomföra de årliga kontrollerna på företaget och det kostar pengar både i arbetstid och i kostnad till revisionsbolagen.

5 Analys

I detta kapitel analyseras och diskuteras empirin från intervjuerna (kapitel 4), utifrån de presenterade teorierna i kapitel 3. Strukturen i kapitlet följer kapitel 3, teorikapitlet. De olika ställningstaganden som personalen på Svenskt Sigill, tidigare certifierade producenter och de certifierade producenterna är på ett lättöverskådligt sätt presenterade i tabell 2 nedan.

Tabell 2. Sammanställning av analyskapitlet

	<i>Personal</i>	<i>Certifierade</i>	<i>Tidigare certifierade</i>
<i>Vad står IP SIGILL för?</i>	Mervärden	Mervärden Merarbete	Merarbete
<i>Varför anslöts produktionen?</i>	Merbetalning	Merbetalning	Merbetalning
<i>Har IP SIGILL påverkat produktionerna?</i>	Bättre organisation och kontroll på produktionerna	Produktionen har fått positiv utveckling av IP SIGILL	Det har gett en bra utveckling för produktionen
<i>Varför fortsätta att vara certifierad?</i>	Mervärden, lönsamhet	Lönsamhet, mervärden	Lönsamhet
<i>Varför avslutar man?</i>	Ej lönsamt och värderar ej mervärdena	Ej lönsamt	Ej lönsamt, merarbete
<i>Är certifieringen lönsam?</i>	Ja, om mervärdena beaktas. Beror på spannmålspriset	Nej, intäkterna överstiger ej kostnaderna.	Nej!
<i>Vad påverkar IP SIGILL för lantbrukaren?</i>	Bättre ordning	Kontroll på kraven	Onödig ordning
<i>Hur är kommunikationen?</i>	Bättrar sig	Behövs bättre, bra initiativ har tagits	Otillräcklig
<i>Vilken tredje part påverkar mest?</i>	Revisorer, rådgivare	Säljare, rådgivare	Säljare, rådgivare
<i>Hur påverkar revisionerna?</i>	Negativt, stress	Stressande men bra och ger tips	Stress men tips vid hemmablindhet

Sammanfattningen, tabell 2, utvecklas i kapitlet och uttalanden i tabellen ligger i samma fallande ordning som analysen, nedan.

5.1 Motivation och drivkraft

Empiridelen tyder på att motiven för att ha produktionen certifierad enligt IP SIGILL skiljer sig åt i de tre intervjugrupperna. Ett tydligt exempel på detta framkommer då grupperna delar med sig av vad de anser att IP SIGILL tillför vid en certifiering. Personalen anser att producenterna kan ta del av flera mervärden vid en certifiering. Det kan t.ex. vara organisationella fördelar, bättre ordning på produktionen och en uppdatering av de lagar och regler som ställs på produktionerna. De anslutna producenterna håller med om att

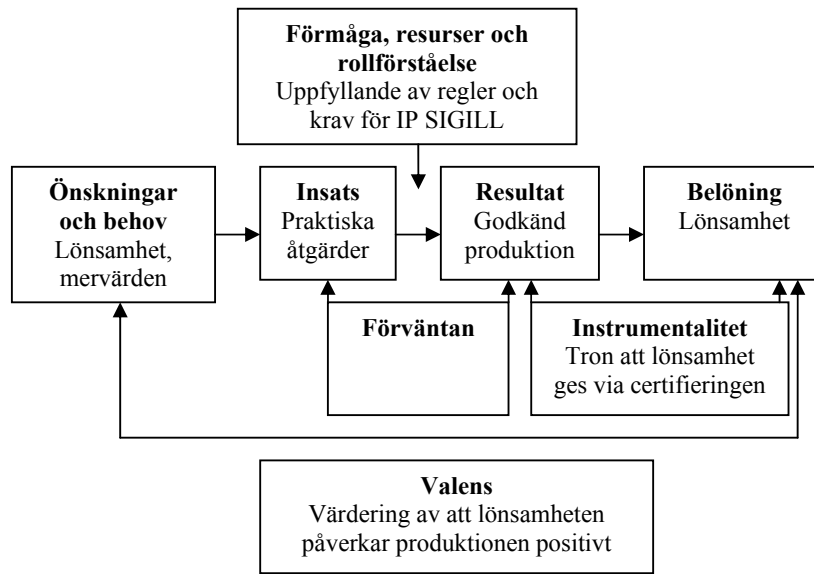
certifieringen kan ge mervärden men att lönsamheten för certifieringen är det viktigaste, vilket även de tidigare certifierade producenterna ansåg. Lönsamheten är viktig och de avslutade certifieringen på grund av att den var dålig. Båda producentgrupperna ansåg att spannmålspriset spelar en viktig roll vid diskussioner om lönsamheten för att certifiera enligt IP SIGILL. Ger merbetalningen en marginell betydelse för värdet av varan minskar intresset för att odla en certifierad vara. De inte längre anslutna producenterna ansåg även att certifieringen medförde ett negativt merarbete för producenten. Det extraarbete som certifieringen medför tar tid från den övriga produktionen och de mervärden som certifieringen ger väger inte upp kostnaderna.

5.1.1 Lantbrukarens motiv och värderingar

Människors värderingar kan, enligt Gasson (1973), delas in i instrumentella, sociala, expressiva och inre värderingar. I de värderingarna går det även att dela in spannmålsproducenternas beslut att producera certifierad spannmål enligt IP SIGILL. De instrumentella värderingarna kan påverkas eftersom det, enligt samtliga producenter, inte är lönsamt att producera enligt IP SIGILL och att kraven på dokumentation är tungarbetat. IP SIGILL kan även, enligt några av de anslutna producenterna, ge företaget sådana fördelar så att de får en bättre organisation vid produktionen. Expressiva värderingar påverkar lantbrukare till att känna stolthet och att möta utmaningar. Enligt empirin anser de anslutna producenterna att de påverkar spannmålsproduktionen i Sverige positivt genom att certifiera enligt IP SIGILL och de känner en stolthet eftersom de ställer högre krav på produktionen än vad ocertifierade producenter gör. Personalen på Svenskt Sigill ser även det som ett motiv för att certifiera produktionen. Frihetskänslan som värderas enligt de inre värderingarna anses av de tidigare anslutna producenterna att de får del av när de inte längre är certifierade enligt IP SIGILL.

5.1.2 Förväntansteori

Samtliga intervjuade anser att producenterna certifierade produktionerna enligt IP SIGILL med syftet att få en merbetalning för den certifierade spannmålen. Producenternas syn enligt förväntansteorin presenteras i figur 10 på nästa sida. Även personalen på Svenskt Sigill ansåg att det var anledningen men att de mervärden som certifieringen kan medföra inte värderas. Har producenterna fortfarande inställningen att det ska betalas ut en merbetalning per kilo vara kan det enligt förväntansteorin visa att förväntningarna inte uppfylls eftersom merbetalningen procentuellt mot spannmålspriset är marginell. De intervjuade producenterna värderar även mervärdena som certifieringen medför på olika sätt. De anslutna producenterna anser att en certifiering är något som ligger i tiden och något som marknaden kan komma att kräva i framtiden men att det för tillfället inte är lönsamt. De tidigare certifierade producenterna håller med men de anser även att de redan tagit del av de fördelar som certifieringen medför och att den inte längre genererar intäkter som täcker kostnaderna. Samtliga intervjuade anser att genom att ha produktionen certifierad enligt IP SIGILL kan risken för att bryta mot lagar och regler för spannmålsproduktion minska.

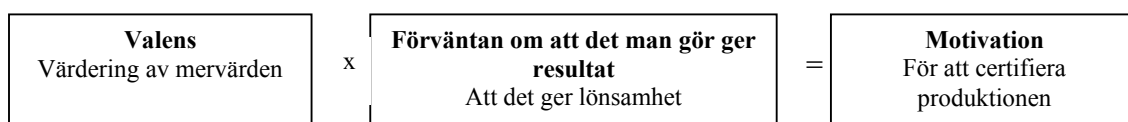

Figur 10. *Producenternas syn på förväntansteorin* (egen bearbetning av Vroom, 1964).

5.1.3 Jämviktsteori

Personalen på Svenskt Sigill ansåg att priset på spannmål och den låga merbetalningen på marknaden under 2007 kan ha påverkat producenterna att lämna certifieringen. En odlare som kontrakterat spannmålen under 2007 kunde till och med få sämre betalt för certifierad vara än vad som betalades på den öppna marknaden. Enligt jämviktsteorin (Mowday, 1991) bör de som har ett mervärde på varan få en högre betalning eftersom viljan att lägga till mervärdet annars uteblir. Drivkrafterna för det extraarbete som krävs vid en certifiering kan ha försvunnit när den förväntade merbetalningen inte fanns.

Både personalen på Svenskt Sigill och de anslutna producenter anser att det kan vara andra delar än merbetalningen som kan värderas vid en certifiering till IP SIGILL. Det höll inte de tidigare certifierade producenterna med om. De anser att det finns fördelar inom certifieringen men att de kan ta del av dessa utan att vara certifierade enligt IP SIGILL. När de lämnar certifieringen behålls det positiva som de tagit del av och kostnaderna för att certifiera produktionen försvinner. Det är främst en förändring i tidsåtgången som certifieringen kräver. Samtliga intervjugrupper anser att dokumentationen och kontrollerna för att certifiera enligt IP SIGILL har varit positiva för spannmålsproducenterna. När det blir lönsamt att ha produktionen certifierad är de tidigare anslutna producenterna positiva till att åter certifiera enligt IP SIGILL. Ett mervärde som skulle kunna ge lönsamhet vore om de kontroller som genomfördes på produktionen kunde samordnas och godkännas genom att produktionen är certifierad enligt IP SIGILL. Producenternas inställning till att ha produktionen certifierad enligt IP SIGILL kan sammanfattas enligt motivationsformeln, figur 11.

Figur 11, *Producenters motivation till att ha produktionerna certifierade enligt IP SIGILL* (egen bearbetning av Jacobsen och Thorsvik, 2002).

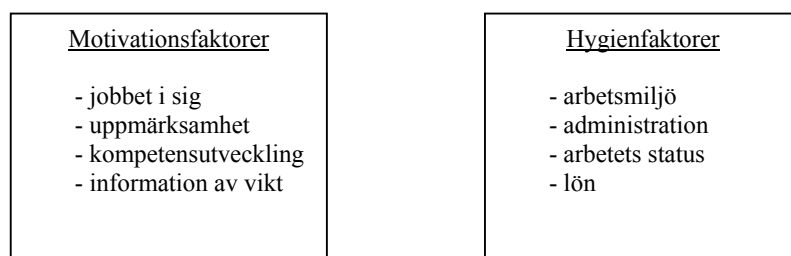
Motivationen består av hur producenterna värderar de mervärden de kan ta del av och den förväntan de har på resultatet och lönsamheten påverkar motivationen för att certifiera produktionen. Personalen på Svenskt Sigill anser att mervärdena är positiva för produktionen och att IP SIGILL kan ge lönsamhet för producenterna. De tidigare anslutna producenterna anser däremot att IP SIGILL inte ger lönsamhet och att det då inte är ekonomiskt fördelaktigt att vara certifierad.

5.1.4 Marknadens påverkan

Personalen på Svenskt Sigill anser att marknaden antagligen kommer att efterfråga certifierad spannmål som kan höja livsmedelssäkerheten. Enligt Benipoor och Fingal (2003) är en stark drivkraft till att certifiera produktionen att marknaden kräver det. Producenterna har förståelse för att marknaden för spannmål ständigt förändras och att det kan bli krav på producenterna att vara certifierade. De tidigare certifierade producenterna ansåg att om det inte är ett krav från marknaden och inte ger lönsamhet så är det inte av intresse att vara certifierad enligt IP SIGILL. Den intervjuade producenten som även odlade potatis ansåg att han inte fick tillgång till potatismarknaden om produktionen inte var certifierad.

5.1.5 Motivationsfaktorer/hygienfaktorer

För att en individ ska motiveras till att prestera bättre på en arbetsplats bör motivationsfaktorer samt hygienfaktorer uppfyllas enligt Hertzberg (1975). Några av de faktorer som påverkar spannmålsproducenter enligt IP SIGILL är presenterade i figur 12 nedan.

Figur 12. Motivationsfaktorer samt hygienfaktorer för spannmålsproducenter i IP SIGILL

Hertzbergs teori går ut på att motivationsfaktorer endast kan ge positiv påverkan på individen och att hygienfaktorerna måste uppfyllas eftersom de annars kan ge negativ påverkan på motivationen. Eftersom kommunikationen mellan Svenskt Sigill och producenterna inte fungerat optimalt kan producenterna ha känt en brist på uppmärksamhet. Både de anslutna och de tidigare certifierade producenterna vet inte vad Svenskt Sigill anser om deras produktioner eller om råvaran som produceras. Kompetensutveckling har förmedlats via informationsutskick och producentträffar och har enligt personalen ansetts vara något som har uppfattats mycket positivt. Producenterna har saknat producentträffarna under de senaste åren då de ser träffarna som trevliga tillställningar där information förmedlas effektivt.

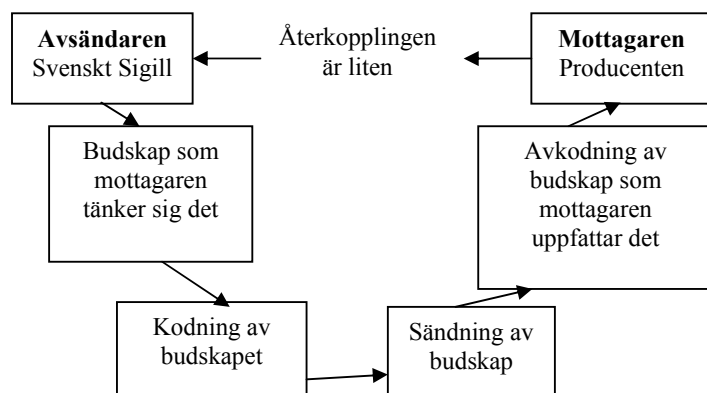
Den hygienfaktorn som kan ha påverkats enligt empirin är administrationen. Personalen på Svenskt Sigill tror att producenterna tycker att dokumentation är betungande. Båda producentgrupperna instämmer och anser att dokumentationen och uppfyllandet av regelverket är omständigt. Producenterna anser att de blivit lovade att de administrativa delarna ska minska men att de istället har ökat med tiden.

5.2 Kommunikation

Vid perfekt kommunikation kan personen som tagit emot ett meddelande återberätta exakt vad personen som skickade meddelandet ville förmedla. Empiridelen tyder på att kommunikationen mellan Svenskt Sigill och spannmålsproducenterna inte har varit tillfredsställande.

5.2.1 Kommunikationsprocesser

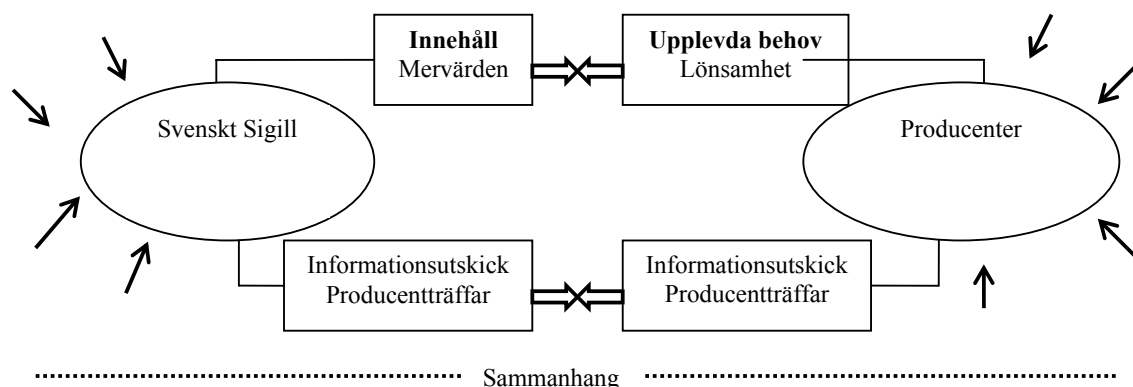
Det har funnits brister i kommunikationen mellan Svenskt Sigill och spannmålsproducenterna och det beror delvis på grund av att det inte funnits någon återkoppling vid kommunikationen, åtminstone inte före det att producentträffarna återupptogs under vårvintern 2008. Vid producentträffar kan personal från Svenskt Sigill och producenter diskutera tillsammans vilket medför att cirkeln vid kommunikation sluts. Vid en kommunikationsprocess ska det finnas en återkoppling där mottagaren vidarebefordrar ett meddelande till sändaren. Om inte cirkeln är sluten vet inte sändaren om mottagaren tagit del av meddelandet, om de har användning av det eller om informationen gör någon nytta, figur 13.

Figur 13, Svenskt Sigills kommunikation till spannmålsproducenterna (egen bearbetning Shulman 1996).

Medarbetarna på Svenskt Sigill anser att de har skickat information till producenterna i tillräcklig omfattning. De befintliga producenterna anser att de får information på ett fungerande sätt med det håller däremot inte de tidigare anslutna producenterna med om. De anser att de fått viss information men inte i tillräcklig omfattning. Enligt empirin har producenterna saknat producentträffarna där de kunnat diskutera direkt med personalen från Svenskt Sigill och producentkollegor.

Nitsch (1998) utvecklade en kommunikationsmodell som tar större hänsyn till mottagaren vid kommunikation. Modellen visar att innan ett meddelande kan sändas undersöks mottagarens upplevda behov och förutsättningar att ta till sig meddelandet. Enligt empirin förmedlar IP SIGILL mervärden till producenterna och producenterna söker information för att nå lönsamhet i produktionen, se figur 14.

Figur 14, *Kommunikationen mellan Svenskt Sigill och producenterna* (egen bearbetning av Nitsch, 2000).

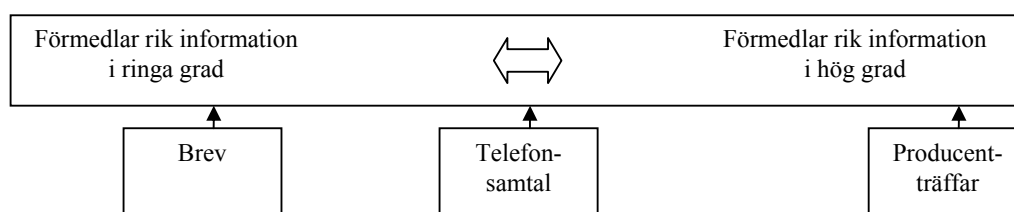
Det har funnits kommunikationsproblem mellan Svenskt Sigill och de anslutna spannmålsproducenterna. Som exempel kan nämnas att en av de anslutna producenterna trodde att IP SIGILL fortfarande ägdes av Lantmännen. En annan producent, som varit ansluten sedan IP SIGILL startades, har inte träffat någon representant från IP SIGILL som certifierad producent. Vid kommunikation mellan två parter finns risken att en part tar informationsutbytet förgivet och att information då inte förmedlas på ett tillfredsställande sätt. De tidigare certifierade producenterna ansåg att kommunikationen inte varit tillfredsställande och det kan vara en orsak till att de avslutade certifieringen. Ett annat exempel på kommunikationsproblemen är att de odlarpärmar som delades ut vid den senaste producentträffen inte har använts. Enligt personalen var tanken att odlarpärmen kunna underlätta arbetet vid certifieringen men pärmen anses av producenterna som ett ytterligare krav för certifieringen och odlarpärmens syfte har inte producenterna tagit till sig.

Agenter är personer som har fått i uppdrag att genomföra en uppgift åt en uppdragsgivare. I den här studien ses spannmålsproducenterna som uppdragsgivaren och agenterna som de som utför uppdragen. Samtliga intervjugrupper har tagit upp ett antal agenter. Dessa är revisorer för IP SIGILL, säljare av insatsmedel till producenterna, köpare av spannmålen som produceras och de rådgivare som producenterna köper tjänster av. Personalen på Svenskt Sigill anser att revisorerna påverkar producenten i stor utsträckning eftersom de möter producenterna vid revisionerna. De anser även att säljarna av insatsmedel och rådgivarna är viktiga för producenten eftersom de har god kontakt med producenterna. Båda producentgrupperna anser att det är de rådgivande säljarna på till exempel Lantmännen som har störst inverkan på deras uppfattning om certifieringen. Samtliga producenter anser att revisionerna är nödvändiga men påpekar att revisorn som person kan påverka utgången av kontrollen. De befintliga producenterna anser att revisorerna har en påverkan på producenterna men menar samtidigt att denna påverkan är lika positiv som negativ. Den positiva påverkan kan bero på att revisorerna ser mycket under sitt arbete och kan på så sätt förmedla saker som ger en god utveckling för företaget. De kan fungera som ett bollplank runt oklara frågor vid certifieringen samt komma med goda idéer för produktionen vilket även de

tidigare certifierade producenterna höll med om. Revisorerna kan även, enligt samtliga producenter, ha en negativ påverkan eftersom det är revisionerna upplevs som ett orosmoment, som tar värdefull arbetstid och att revisorn i sig kan vara en negativ upplevelse.

5.2.2 Kommunikationskanaler

Ett effektivt sätt att förmedla budskap är att använda flera kommunikationskanaler eftersom olika personer tar till sig budskap på olika sätt. De olika kommunikationskanalernas effektivitet att förmedla informationen skiljer mellan teknikerna och figur 15 visar hur effektiva de använda kanalerna är.

Figur 15. *Effektiviteten på de kommunikationskanaler IP SIGILL använder* (egen bearbetning av Jacobsen och Thorsvik, 2002).

Innan producentträffarna under vårvintern 2008 användes informationsutskick som enda kommunikationskanal till spannmålsproducenterna vilket enligt producenterna fungerade bra. Svenskt Sigill kommunicerar inte med producenterna via telefonsamtal utan den kanalen används då producenter sökte kontakt med personal på Svenskt Sigill. Informationsutskick via brev kan komplettera och öka effektiviteten på informationsutbytet men kan inte ersätta personliga möten. Det är med andra ord viktigt med personliga möten mellan Svenskt Sigill och dess spannmålsproducenter vilket till exempel kan genomföras via producentträffar. Producenterna har saknat träffarna där de träffade kollegor och personal från Svenskt Sigill. De anser att informationsutskick i kombination med producentträffar skulle ge en bra och effektivare kommunikation.

6 Slutsatser

Syftet med denna uppsats är att undersöka orsaker till varför spannmålsproducenter har valt att lämna certifieringen IP SIGILL, men även utreda anledningen till att andra producenter valt att fortsätta certifiera produktionen. Nedan följer några slutsatser som kan dras av studien och kapitlet börjar med en kort sammanfattning av tre positiva och tre negativa aspekter som kan ha påverkat spannmålsproducenternas inställning till IP SIGILL.

Positiva aspekter:

- Genom att certifiera produktionen enligt IP SIGILL kan producenterna visa att de är kvalitetsmedvetna och har krav på produktionen, att de hänger med i utveckling, och att de vill driva utvecklingen av spannmålsproduktion i Sverige framåt.
- Certifierade spannmålsproduktioner enligt IP SIGILL blir uppdaterade lagmässigt för spannmålsproduktion i Sverige, vilket kan leda till en mindre risk för lagbrott.
- IP SIGILL tycks medföra att spannmålsproducenter får en positiv utveckling av företaget.

Negativa aspekter:

- Den initiala merbetalningen som spannmålsproducenter erhöll har minskat och i vissa fall även försvunnit vilket minskat lönsamheten för att vara certifierad enligt IP SIGILL.
- Det producenterna förväntade sig att ta del av genom att certifiera produktionen uppfylldes inte vilket kan ha medfört att viljan för att certifiera enligt IP SIGILL minskat.
- Kommunikationen mellan Svenskt Sigill och certifierade spannmålsproducenter har inte i tillräcklig omfattning förmedlat de fördelar som produktionen kan få vid en certifiering enligt IP SIGILL.

Samtliga intervjuade ansåg att spannmålsproducenter certifierade produktionerna enligt IP SIGILL för att de önskade få del av en merbetalning för den certifierade spannmålen. Merbetalningen har därefter minskat och i vissa fall även försvunnit. Det kan ha påverkat inställningen enligt förväntansteorin där förväntan för producenterna, i det fall att de förväntar sig en merbetalning inte uppfylls och motivet för att certifiera produktionen minskar. Under hösten 2007 steg spannmålspriset kraftigt på marknaden och vanligtvis kontrakterar spannmålsproducenterna varan, vilket medförde att priset på varan steg efter kontraktsteckningen. Det medförde att ocertifierad spannmål kunde betinga ett högre värde på marknaden än den certifierade. Andra mål och värderingar som driver producenternas värderingar till beslut kan enligt Gasson vara påverkan av lönsamhet, kraven på dokumentation, stolthet och utmaningar, positiv påverkan på spannmålsproduktion i Sverige, fördelar av förbättrad organisation men i vissa fall minskad frihet för producenten. Gassons värderingar kan jämföras med motivationsfaktorer och hygienfaktorer som enligt Hertzberg kan påverka motivation för en människa. För en spannmålsproducent skulle motivationsfaktorer som kan påverka motivationen positivt vara jobbet i sig, uppmärksamhet, kompetensutveckling och givande information. En hygienfaktor kan om den inte uppfylls påverka motivationen negativt kan vara administration som krävs för att uppfylla kraven till att certifiera enligt IP SIGILL.

Vid kommunikationen mellan Svenskt Sigill och spannmålsproducenterna har återkopplingen mellan parterna varit liten och kommunikationens cirkel har inte varit sluten. Cirkeln slöts

åter när producentträffarna återupptogs under våren 2008 vilket var mycket positivt enligt de intervjuade spannmålsproducenterna. Vid kommunikation är det viktigt att använda effektiva kommunikationskanaler och i och med att Svenskt Sigill återupptog producentträffarna använder de sig av en av de effektivaste kanalerna där kommunikation mellan parterna främjas. Under intervjuerna kom det även fram att spannmålsproducenterna påverkas av andra parter förutom Svenskt Sigill till inställningen för att vara certifierade enligt IP SIGILL. De parter som togs upp var revisorer för IP SIGILL, säljare av insatsmedel till producenterna och köpare av den producerade spannmålen samt rådgivare som producenterna köper tjänster av.

7 Diskussion

Studien har lyft flera intressanta aspekter som kan påverka en spannmålsproducent att certifiera produktionen enligt IP SIGILL. Tas bakgrundsinformation med där det antagligen kommer att krävas en certifiering av spannmålsproducenter för att lagstiftningen om livsmedelsproducenter ska uppfyllas är det förvånande att producenter avslutar att vara certifierade. En av de intervjuade spannmålsproducenterna hade en rådgivare som ansåg att det var av intresse att certifiera produktionen för att uppfylla de kommande kraven på producenterna. Det är i och för sig förståeligt om det inte är företagsekonomiskt att vara certifierad enligt IP SIGILL, varför genomföra något som inte påverkar företagets ekonomi positivt.

Under intervjuerna med spannmålsproducenterna framkom det att de inte fått de mervärden förmedlade på ett bra sätt och därför inte hade en förståelse för varför det kunde vara positivt att vara certifierad enligt IP SIGILL. Producenterna pratade varmt om producentträffarna som genomfördes tidigare och det får anses positivt för Svenskt Sigill att de har återupptagits i och med våren 2008. För att förbättra informationsutbytet mellan Svenskt Sigill och de anslutna producenterna vore det intressant att applicera kommunikationsmodellen som Nitsch (2000) utvecklat. Den tar hänsyn till hur mottagaren kan ta till sig budskapet och på vilket sätt budskapet ska sändas för att förmedlas på ett effektivt sätt. En strategi skulle också kunna vara att utveckla kommunikation med viktiga aktörer på marknaden som säljare av insatsvaror till producenterna, rådgivare och köpare av spannmålen.

Intervjuerna med spannmålsproducenterna genomfördes under juni månad 2008 och en intressant fråga är om det skulle bli samma svar om fokusgruppsintervjuerna genomfördes i dag. När spannmålsproducenterna sålde 2007-års skörd var det på marknaden en bristsituation och priserna steg ”sky-high”. Producenter som kontrakterade skörden med en kvantitet -, kvalitet - och prisavtal tidigt gick miste om prishöjningarna och ocertifierad råvara kunde betinga ett högre pris på marknaden än den kontrakterade IP SIGILL-råvaran. Tillfället när intervjuerna genomfördes kan ha påverkat inställningarna hos producenterna. Troligt är att det kan ha påverkat hur producenterna ser på lönsamheten, men däremot bör det inte påverka hur de ser på kommunikationen eller de motiv som påverkar producenterna som personer.

Ett intressant förslag som producenterna tog upp var om det skulle vara möjligt att samordna de olika kontroller som årligen genomförs hos producenterna till ett kontrolltillfälle. Flera producenter lyfte frågan om en certifiering enligt IP SIGILL kunde minska myndigheters kontroller och att de kanske till och med kunde genomföras genom IP SIGILL. Enligt de tidigare certifierade producenterna skulle det tillföra IP SIGILL så mycket att det åter skulle bli lönsamt att certifiera produktionen enligt IP SIGILL.

Det iaktogs under intervjuerna en regional skillnad i producenternas inställning till certifierad produktion. De två grupperna som intervjuades i Skåne hade en positivare och mer förstående inställning till att även spannmålsproduktion kunde behöva certifieras än de intervjuade i Östergötland. Men det är osäkert att dra slutsatser om detta eftersom det var ett fåtal som intervjuades. Producenterna i Skåne hade erfarenhet av kontrollerad produktion då de odlade årtor för Findus, sockerbetor för Danisco Sugar och potatis.

För att Svenskt Sigill ska kunna attrahera spannmålsproducenter till att certifiera produktionen enligt IP SIGILL ger jag utifrån studies resultat några förslag till förändringar som skulle kunna ha positiv betydelse.

- Att förbättra kommunikationen mot de certifierade spannmålsproducenterna för att på så sätt förmedla de mervärden som certifieringen IP SIGILL kan ge producenterna.
- Att förmedla marknadsinformation från konsumenter och industrier till spannmålsproducenterna och på så sätt ge feedback på den producerade varan.
- Att ge feedback från de industrier som köper spannmål genom till exempel studiebesök.
- Att minska stressen inför revisioner av produktionerna genom att de bolag som genomför revisionerna skickar ut en lista på det som kommer att kontrolleras under revisionen.
- Att informera producenterna om att det är möjligt att medverka i arbetsgrupper för att utveckla certifieringen IP SIGILL.
- Att informera om hur kontraktsutformningen för spannmål fungerar och förmedla kontakter mellan producenter och uppköpare av certifierad spannmål.

Referenser

Skriftliga referenser

Benipoor, C. och Fingal, S., 2003. *ISO 14 001 – hinder eller möjligheter?*, Examensarbete (C-uppsats) i Miljövetenskap, Malmö högskola.

Bingel, E., Sjöberg, C. & Sjöquist, C., 2002. *Från defensiv till proaktiv- Drivkrafterna bakom hållbar tillväxt*. Svenskt Näringsliv.

Gasson, R., 1973. *Goals and values of farmers*. Department of Land Economy, University of Cambridge, England.

Herzberg, F., 1975. *One more time: How do you motivate employees?* i Jacobssen D. och Thorsvik J., 2002. *Hur moderna organisationer fungerar*. Bergen, Fagbokforlaget.

Jacobssen D. och Thorsvik J., 2002. *Hur moderna organisationer fungerar*. Bergen, Fagbokforlaget.

Kvale, S., 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund, Studentlitteratur.

Livsmedelsverket (SLV), 2008. *Risiklassificering i primärproduktionen – foder- och livsmedelskedjan*. Statens Livsmedelsverk (SLV), Statens Jordbruksverk (SJV) och Statens Veterinärmedicinska anstalt (SVA).

Livsmedelsverket (SLV), 2007. *Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan, 2007-2009*. Statens Livsmedelsverk, Statens Jordbruksverk, Statens Veterinärmedicinska anstalt, Länsstyrelserna och Sveriges kommuner och landsting.

Lovang, T., 2008. *Certifiering av lantbruket allt närmare*. Lantbrukets affärer nr.3, Tejarps förlag AB.

Morgan, D., 1998. *Planning Focus Groups*. The Focus Group Kit, no 1. Thousands Oaks: Sage.

Mowday, R.T., 1991. *Motivations and Work Behavior*. Femte upplagan, New York: McGraw Hill.

Mullins, L., 1999. *Management and organisational behaviour*. Financial Times Prentice Hall.

Nilsson, J och Björklund, T., 2003. *Kan Kooperationer klara konkurrensen? – om marknadsorientering i livsmedelssektorn*. Rapport 149, Institutionen för ekonomi, Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala.

Nitsch U., 2000. *The Art of Environmental Communication* (193-225) i Lundgren, L (ed.), *Knowing and Doing: On knowledge and action in environmental protection*. Kristianstads Boktryckeri AB, Kristianstad.

Shulman, A.D., 1996. *Putting Group Information Technology in its Place: Communication and Good Group Performance*. Handbook of Organization Studies. London: Sage.

Simmel, G., 1964. *The Sociology of Georg Simmel*. New York: Free Press.

Svedberg, L., 1992. *Gruppsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Svenskt Sigill, . 2007. *Handbok för IP Sigill, Gård 2007*. Sigill Kvalitetssystem AB.

Vroom, V., 1964. *Work and motivation* i Jacobssen D och Thorsvik J, 2002. *Hur moderna organisationer fungerar*. Bergen, Fagbokforlaget.

Wibeck, V., 2000. *Fokusgrupper – Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Studentlitteratur.

Personliga meddelanden

Ahlmen, Katarina, ansvarig för IP SIGILL-systemet, Svenskt Sigill. Personlig intervju, 2008-04-23.

Cederlund, Linda, försäljningschef, Svenskt Sigill. Personlig intervju, 2008-05-06.

Elmquist, Helena, regelutveckling lantbruk, Svenskt Sigill. Personlig intervju, 2008-10-20.

Persson Sören, VD, Svenskt Sigill. Personlig intervju, 2008-04-23.

Befintliga spannmålsproducenter Skåne, sekretessbelagd. Fokusgruppintervju, 2008-06-18.

Befintliga spannmålsproducenter Östergötland, sekretessbelagd. Fokusgruppintervju, 2008-06-23.

Tidigare anslutna spannmålsproducenter Skåne, sekretessbelagd. Fokusgruppintervju, 2008-06-17.

Tidigare anslutna spannmålsproducenter Östergötland, sekretessbelagd. Fokusgruppintervju, 2008-06-24.

Elektroniska referenser

Livsmedelsverkets hemsida www.slv.se

1. *EU-rådets förordning 178/2002*, 2008-03-05
http://www.slv.se/templates/SLV_NewsPage.aspx?id=8283&epslanguage=SV

Rättsnätets hemsida www.notisum.se

1. *Miljöbalken*, 2008-03-05
<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19980808.htm#K12P9S1>

Svenskt Sigills hemsida www.svensksigill.com

1. *Frågor och svar angående anslutning*, 2008-05-01
<http://www.svensksigill.se/website1/1.0.1.0/497/1/index.php?>

2. *Historia över Svenskt Sigill*, 2008-05-17
<http://www.svensksigill.se/website2/1.0.2.0/369/1/index.php>
3. *Organisationen runt Svenskt Sigill*, 2008-05-17
<http://www.svensksigill.se/website2/1.0.2.0/370/1/index.php>
4. *Svenskt Sigills logotyp*, 2008-05-17
<http://www.svensksigill.se/website2/1.0.2.0/364/1/index.php>
5. *Bolag som certifierar enligt IP SIGILL*, 2008-05-27
<http://www.svensksigill.se/website1/1.0.1.0/412/1/index.php?>
6. *Frågor och svar kring Svenskt Sigill*, 2008-05-17
<http://www.svensksigill.se/website2/1.0.2.0/388/1/index.php>

Bilaga 1 - Informationsbrev till odlare

LANTBRUKARNAS
RIKSFÖRBUND

Institutionen för ekonomi, SLU Ultuna
2008-06-10

Bäste Spannmålsproducent!

Jag vänder mig till Dig som spannmålsproducent då jag behöver Din hjälp.

Jag heter Arvid Tunemar och läser till agronom vid SLU, Uppsala. Jag är nu i slutet av min utbildning och som en del i mitt examensarbete kommer jag att genomföra gruppintervjuer av lantbrukare som odlar eller har odlat certifierad spannmål enligt IP SIGILL. Huvudsyftet med examensarbetet är att undersöka Era spannmålsproducenters syn på certifierad produktion. Enligt Livsmedelsverket kommer kontrollerna ”från jord till bord” att bli viktigare i framtiden. Kontrollerna är till för att skydda människors hälsa och värna om konsumenternas intressen. Med andra ord kommer producenterna av spannmål till livsmedel eller foder få ett större ansvar. En möjlighet att hantera ansvaret är att certifiera produktionen och på så sätt kunna visa upp att de lagar och krav som ställs uppfylls.

Jag kontakter Dig eftersom Du har erfarenhet av certifierad produktion, med förhoppning om att få ta del av Dina åsikter och tankar kring detta. Jag vill bjuda in Dig till en gruppintervju tillsammans med 5 andra spannmålsproducenter. Vi kommer att träffas under trevliga former och diskutera certifierad produktion. Självklart bjuder jag på fika med hembakat!

Jag vore mycket tacksam för Din medverkan och hoppas att Du tar chansen att ventilera Dina åsikter och Dina erfarenheter. Din medverkan betyder mycket för mig! Självklart kommer resultaten från intervjuerna att behandlas konfidentiellt.

Jag kommer att kontakta dig inom några dagar, så att vi kan diskutera vidare. Du är annars välkommen att ta kontakt med mig.

Urvalet till undersökningen är taget ur Svenskt Sigill register av spannmålsproducenter.

Tack på förhand!

Arvid Tunemar

Bilaga 2 - Frågeguide personal på Svenskt Sigill

Problemet

1. Varför tappat Svenskt Sigill producenter?
2. Vad ser Svenskt Sigill som problem?
3. Vad ser lantbrukarna som problem?
4. Hur förändras trenden?

Mervärden & Drivkrafter

5. Vad för mervärden ger Svenskt Sigill till:
 - a. Samhället?
 - b. Lantbrukaren?
6. Vad är motiv/ drivkrafterna/ mervärden för
 - a. Svenskt Sigill?
 - b. Lantbrukarna?
 - i. Pengar/ miljö/ dokumentation/ konkurrens?
7. Hur har motiven/ mervärden/ drivkrafterna ändrats över tiden?

Kommunikation

8. Hur fungerar kommunikationen mellan Svenskt Sigill & producenterna?
9. Vad kommuniceras?
10. Gamla producenter
 - a. Vad för information?
 - b. Hur sker kontakten?
 - i. Vem är budbäraren/ agenten?
 - c. Vem söker kontakten?
 - i. Feedback?
11. Är det någon skillnad mot nya producenter?
12. Kontaktar lantbrukare Svenskt Sigill?
 - a. Vad är det för information
 - b. Hur kontaktar de SvS?
 - c. Hur ofta?
 - d. Vad leder det till?
 - i. Tar ni tillvara på feedback?
13. Hur når ni lantbrukarna?
 - a. Vilka media används?
 - b. Är effektivast?
 - c. Feedback från lantbrukarna?
14. Hur ofta möter ni en enskild producent
 - a. Träffar/ på gården

Regelverk/krav /lantbrukarens kostnader

15. Hur se ni på kraven som ställs på lantbrukarna?
16. Hur se lantbrukarna på kraven som ställs på dem?
17. Varför är regelverket utformat som det är?
18. Hur kommer regelverket/ kraven förändras för framtiden?

Bilaga 3 - Frågeguide spannmålsproducenter

Problemet

1. Varför tappat Svenskt Sigill producenter?
2. Vad ser Svenskt Sigill som problem?
3. Vad ser lantbrukarna som problem?
4. Hur förändras trenden?

Mervärden & Drivkrafter

5. Vad för mervärden ger Svenskt Sigill till:
 - a. Samhället?
 - b. Lantbrukaren?
6. Vad är motiv/ drivkrafterna/ mervärden för
 - c. Svenskt Sigill?
 - d. Lantbrukarna?
 - i. Pengar/ miljö/ dokumentation/ konkurrens?
7. Hur har motiven/ mervärden/ drivkrafterna ändrats över tiden?

Kommunikation

8. Vad kommuniceras?
 - e. Vad för information?
 - f. Hur sker kontakten?
 - g. Hur ofta?
 - h. Vem söker kontakten?
9. Hur fungerar kommunikationen mellan Svenskt Sigill & producenterna?
10. Vilken mediekanal används för att nå er?
11. Hur ofta möter ni personal från Svenskt Sigill
 - i. Hur går det till?
12. Vad är det för personer som påverkar era ställningstaganden och beslut?

Regelverk/krav /lantbrukarens kostnader

13. Hur ser ni på kraven som ställs på lantbrukarna?
14. Hur kommer regelverket/ kraven förändras för framtiden?

Pris: 100:- (exkl. moms)

Tryck: SLU, Institutionen för ekonomi, Uppsala 2008.

Distribution:

Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för ekonomi
Box 7013
750 07 Uppsala
Tel 018-67 2165

Swedish University of Agricultural Sciences
Department of Economics
P.O. Box 7013
SE-750 07 Uppsala, Sweden
Fax + 46 18 673502